

FAIR
FIN

Hoe ongereguleerde financiering ontbossing aanjaagt

Piet Ruig en Pieter Van de Sype

Maart 2025

Inleiding

Bossen zijn van onschatbare maatschappelijke waarde. Ze beschermen ons tegen klimaatopwarming, voorzien ons van kostbare materialen en herbergen een groot deel van de overblijvende biodiversiteit. Ze zijn een thuis voor vele inheemse gemeenschappen.

Ondanks deze existentiële waarde staan bossen wereldwijd onder gigantische druk. Ze worden in razend tempo vernietigd om plaats te maken voor oprukkende landbouwgronden. Elk jaar verliezen we een gebied groter dan de oppervlakte van België aan onvervangbaar tropisch regenwoud. Bovendien zien we ieder jaar weer dat in een warmer klimaat de impact van bosbranden telkens desastreuzer wordt.

De kosten zijn catastrofaal. Gebieden die worden ontbost verliezen veel van hun veerkracht tegen droogte, hitte en overstromingen. Lokale gemeenschappen worden uit hun leefgebied gedrongen. Planten- en diersoorten worden in hun voortbestaan bedreigd, en het enorme potentieel van bossen om klimaatopwarming te temperen gaat verloren. Als gevolg van alle ecologische en sociale consequenties, bedreigt ontbossing ook nog eens de wereldwijde economie met alle financiële risico's van dien.

Desondanks zijn er nauwelijks belemmeringen voor banken om geld te verdienen aan ontbossing. Hoewel bedrijven die mogelijk bijdragen aan ontbossing zich aan steeds strengere regels moeten houden, ontbreekt er voor financiële instellingen nog steeds een duidelijk regelgevend kader. Er is geen wetgeving die hen tot voorzichtigheid dwingt bij het al dan niet investeren in of krediet verlenen aan bedrijven die mogelijk bijdragen aan

ontbossing. Zo kan ons spaargeld in België mee worden ingezet voor de vernietiging van onvervangbare bossen aan de andere kant van de wereld.

Vrijwillige engagementen brengen weinig zoden aan de dijk. Ondanks grote beloftes is er geen sprake van een daling in het tempo van bosverlies. Ook laten we in ons data-onderzoek zien dat geld vanuit België onverminderd naar ontbossende bedrijven blijft vloeien. Er is onvoldoende overzicht en transparantie over die geldstromen, en ook ontbreekt het aan garanties dat ze niet aan ontbossing bijdragen.

Politieke interventie is dus absoluut noodzakelijk. In weerwil van het opnieuw dominante discours van deregulering bepleit dit rapport het belang van sterke wetgeving voor zorgplicht en transparantie over ontbossing, óók voor de financiële sector. Dit is in het belang van mens, natuur én economie.

Hierbij bouwen we verder op twee belangrijke recente onderzoeken naar de link tussen respectievelijk de internationale en Europese financiële sector en ontbossing: 'Bankrolling on Biodiversity Collapse' door de Forests and Finance-coalitie¹ en 'Bankrolling Ecosystem Destruction' door Greenpeace, Milieudefensie en Harvest². In dit rapport zetten we dit werk voort en richten we ons op de link tussen banken in België en bedrijven die ontbossing veroorzaken. Want ook Belgisch

spaargeld draagt bij aan de druk op onmisbaar bos. Krachtige maatregelen zijn dus dringend nodig om bossen – en daarmee onszelf – te beschermen. We hopen dat dit rapport daar handvatten voor kan bieden.

Piet Ruig
FairFin

Pieter Van de Sype
BOS+

FAIR
FIN

Inhoud

Inleiding	2	Referenties	44
1. Ontbossing: een kostelijke zaak.	6	Annex I - Onderzochte bedrijven	49
1.1. De onschatbare waarde van bossen	7	Annex II - Ontbossing: een verhaal van historische ongelijkheid	53
1.2. Ontbossing ondergraaft onze toekomst	7	Annex III - BOS+ ondersteuning van bosbeschermers	56
1.3. Inheemse gemeenschappen vangen de klappen op	14		
1.3.1. Bosbranden: blussen of vluchten?	14		
1.3.2. Weerstand tegen oprukkende plantages	16		
2 Van bosverslinders naar sleutels tot verandering: de rol van banken	20		
2.1 Hoe geldstromen de waardeperceptie van bos bepalen	20		
2.2 Meer maas dan wet: ontbossing als politieke blinde vlek	25		
3. Belgisch geld en ontbossing	30		
3.1. Methode	30		
3.1.1. Selectie bedrijven	31		
3.1.2. Financiële analyse	32		
3.2. Resultaten.	34		
3.2.1. Kredieten.	34		
3.2.2. Financiële analyse	36		
3.2.3. Investerings	38		
Conclusie	40		

1. Ontbossing: een kostelijke zaak

1.1. De onschatbare waarde van bossen

Bossen beschermen ons tegen hitte, droogte, overvloedige neerslag en overstromingen. Ze houden enorme hoeveelheden CO₂ uit de lucht en vormen zo een onmisbare klimaatbuffer. Hout is een bijzonder veelzijdig bosproduct dat we voor duizend-en-één zaken gebruiken. Ook in andere aspecten van ons alledaagse leven zijn bossen vaak dichterbij dan we beseffen. Koffie komt oorspronkelijk uit tropisch bos. Hetzelfde geldt voor cacao, het hoofdingrediënt van chocolade. Het rubber in onze banden wordt gemaakt van boomsap. De productie van geneesmiddelen vindt veel inspiratie in bosvegetatie. Bossen bieden niet alleen materiële voordelen, ze zijn ook een uitgelezen plek om in te wandelen, tot rust te komen en op te laden. Op ons bord, in ons huis, in de lucht om ons heen: zowat overal zijn we verbonden met bos.

Voor bosbouwers zijn ze een rechtstreekse bron van inkomen, en naast hout zijn er nog veel andere nuttige materialen die in bossen worden geoogst. Voor eigen gebruik of om te verkopen: wereldwijd zijn honderden miljoenen mensen direct of indirect afhankelijk van bossen voor hun inkomen, aangezien deze hen voorzien van voedsel, medicijnen, materialen en brandhout³. Voor gemeenschappen die rond of in bossen wonen, zijn ze ook een leefwereld. Voor veel inheemse volkeren zijn ze een integraal onderdeel van hun cultuur, identiteit en dagelijks leven. Bossen

zijn ook een onvervangbare thuis voor het merendeel van de wereldwijde biodiversiteit.⁴

Een concept dat die onmisbare bijdrage van bossen en andere natuur aan ons welzijn en welvaart tastbaar wil maken, zijn 'ecosysteemdiensten'.⁵ De totale waarde daarvan wordt geraamd op meerdere biljoenen euro's.⁶ Jammer genoeg wordt met deze enorme bijdrage aan de wereldeconomie nog steeds veel te weinig rekening gehouden. Het blijven in economische termen voornamelijk 'externaliteiten': kosten of voordelen van economische activiteiten die niet worden meegerekend in de prijs van een product of dienst. Wanneer een bedrijf ontbost om daar activiteiten uit te voeren, wordt de schade aan klimaat, biodiversiteit en waterhuishouding niet verrekend in de winstberekeningen. Die gevolgen komen bij de samenleving terecht. Pogingen om ze te 'internaliseren', zoals betalingsschema's voor ecosysteemdiensten of een CO₂-taks, komen maar mondjesmaat op gang. Het feit dat we bossen nog veel te weinig naar waarde schatten, is een belangrijke onderliggende reden voor ontbossing.

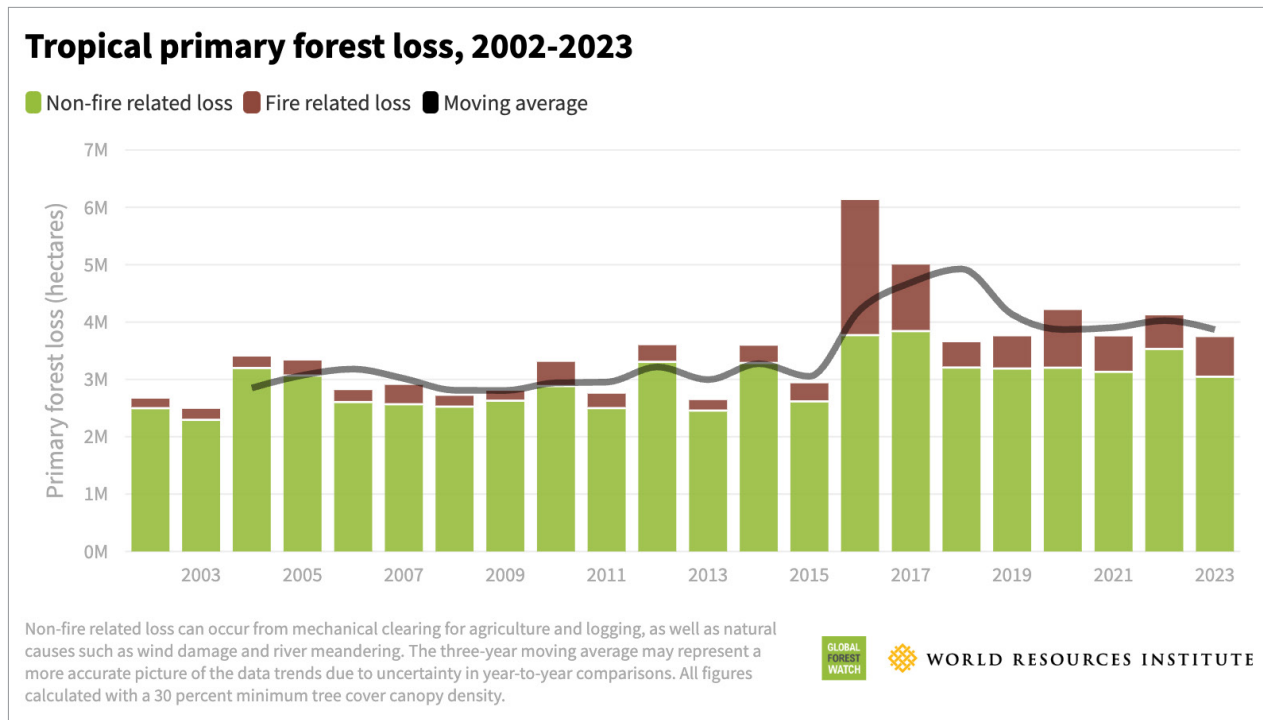
Afb. 1 Bossen zijn een bron van inkomen en voedsel, zeker in het Globale Zuiden.

1. 2. Ontbossing ondergraaft onze toekomst

Bossen blijven aan een alarmerend tempo verdwijnen om plaats te maken voor menselijke activiteiten, zoals landbouw, infrastructuur of mijnbouw. Ze staan ook vrijwel overal ter wereld onder druk door een samenspel van verschillende bedreigingen, zoals klimaatverandering, overmatige ontginning, vervuiling en bosbranden.⁷ Ontbossing en wegeaanleg deelt bossen verder op in steeds kleinere stukken.

Tropische regenwouden verdwijnen het snelst. Elk jaar gaat wereldwijd een oppervlakte aan tropisch oerwoud tegen de vlakte die vergelijkbaar is met die van België⁸ (3,7 miljoen hectare in 2023).⁹ Dat komt overeen met ruwweg een vijftigtal voetbalvelden per minuut. Per dag loopt dat op tot 10.000 hectare, evenveel als de ambitie van de Vlaamse regering voor bosuitbreiding in Vlaanderen tegen 2030. Dat cijfer gaat ook enkel over primair bos: bossen die tot nu toe altijd bos zijn geweest. Deze zijn voor hun natuurwaarde zo goed als onvervangbaar, en bevatten ook een enorme hoeveelheid CO₂. Het totale cijfer van jaarlijkse ontbossing – dus inclusief bossen die zijn teruggegroeid – ligt op ongeveer het dubbele hiervan (6,3 miljoen hectare in 2023).¹⁰

Niet alleen de absolute cijfers zijn heel zorgwekkend, ook de koppig aanhoudende trend. Op de Klimaatop in Glasgow in 2021 beloofden 145 landen om tegen 2030 een einde te maken aan

Afb. 2 Verlies aan oppervlakte in hectare van primair tropisch regenwoud tussen van 2002 tot en met 2023, door bosbranden (bruin) en andere oorzaken (groen), met het gewogen gemiddelde dat de voorbije twee decennia steevast rond de 3 miljoen hectare schommelt. © Global Forest Watch, World Resources Institute, 2024.

wereldwijde ontbossing. De drastische daling die daarvoor nodig is, blijft tot nu toe uit.

Van gekapte boom tot wereldprobleem

Wanneer bossen verdwijnen, verliezen we ook alle beschermende, regulerende en bufferende ecosystemendiensten die ze bieden. Landschappen worden kwetsbaarder voor droogte, hitte, overstromingen en andere extreme weersomstandigheden. Minder bosproducten betekent inkomensverlies voor de lokale bevolking.

Grootschalige ontbossing, opgeteld over vele landschappen, kan ook impact hebben op de waterhuishouding van heel grote gebieden. In Brazilië bijvoorbeeld lijdt landbouwproductie nu al onder toenemende droogte, mede veroorzaakt door ontbossing in het Amazonewoud.¹¹ Zonder dringende grootschalige bescherming en herstel dreigt het woud te veranderen in een savanne-achtig ecosysteem, met desastreuze gevolgen voor de watervoorziening en landbouw in grote delen van Zuid-Amerika.¹²

Alle ontbossing wereldwijd opgeteld heeft een impact van planetaire proporties. Het veroorzaakt minstens 10% van de uitstoot van broeikasgassen¹³, en door alle druk op bossen komt hun rol als cruciale koolstofsinks – goed voor de helft van de uitstoot van fossiele brandstoffen – onder druk te

staan.¹⁴ Het verdwijnen van bossen en daarmee het leefgebied voor een groot deel van de planten- en diersoorten, draagt in belangrijke mate bij aan de sterke achteruitgang van de wereldwijde biodiversiteit.¹⁵ Neem daarbij dat de klimaat- en biodiversiteitscrises elkaar versterken, en dan is het geen overdrijving om te stellen dat ontbossing een probleem is van existentiële proporties.

Afb. 3 Tropische bossen spelen een cruciale rol in de waterhuishouding van landschappen en zelfs tot op continentale schaal. Ze pompen regenwater terug de atmosfeer in, wat essentieel is voor de watervoorziening in landinwaartse gebieden. Wanneer er te veel wordt ontbost, begint die hydrologische transportband te sputteren, wat leidt tot droogte en nog meer druk legt op het bos dat overblijft.

Inheemse gemeenschappen: onmisbare bosbeschermers

Wereldwijd wonen meer dan drie miljard mensen binnen één kilometer van een bos. In veel landen in het globale zuiden zijn mensen die dichtbij het bos leven er ook in belangrijke mate van afhankelijk voor hun inkomen.¹⁶ Dit is zeker het geval voor veel inheemse gemeenschappen. Zij hebben vaak een veel hechtere relatie met het bos in hun leefgebieden en beschikken over enorm waardevolle kennis van de werking ervan als ecosysteem, en van de eigenschappen van de bomen, andere planten en dieren. Ontbossingscijfers liggen er veel lager in vergelijking met naburige gebieden.¹⁷

Het respecteren van hun territoriale rechten wordt dan ook steeds meer erkend als een van de meest effectieve manieren om bossen en biodiversiteit te beschermen. Paradoxaal genoeg staan inheemse gemeenschappen onder toenemende druk door de verdere onteigening en invasie van hun leefgebieden, klimaatverandering en historische onrechtvaardigheden die zich vaak tot op de dag van vandaag voortzetten. Ontbossing speelt daarin een belangrijke rol: vaak is het niet alleen het bos dat plaats moet ruimen, maar ook mensen die erin, erom en ervan leven. Wanneer zij weerstand bieden worden ze bedreigd, aangevallen en zelfs vermoord.

De cijfers liegen er niet om. Volgens een rapport van Global Witness werden in 2023 wereldwijd minstens 196 milieuactivisten vermoord. In totaal werden sinds 2012 meer dan 2000 moorden op milieuactivisten geregistreerd. Van de slachtoffers in 2023 was 43% afkomstig uit inheemse gemeenschappen.¹⁸

Duidelijke directe Oorzaken

De rechtstreekse oorzaken van ontbossing zijn de vormen van landgebruik waarvoor bos plaats moet maken. Landbouw is met grote voorsprong de belangrijkste: voor tropisch bos is ongeveer 90% van het oppervlakteverlies te koppelen aan landbouwactiviteiten. Wereldwijd gaat het om ongeveer 80%.⁴⁹ Bossen moeten wijken voor allerlei soorten gewassen (akkerbouw) of dieren (veeteelt), maar er zijn enkele producten die een disproportioneel grote rol spelen.

Vleesproductie, met de enorme oppervlaktes grasland en akkerland voor de productie van veevoer zoals soja, staat daarbij met voorsprong bovenaan. Neem palmolie erbij en dan komen we aan ruwweg 60% van het aandeel in ontbossing. Verder zijn cacao-, koffie- en rubberproductie ook geen onbelangrijke oorzaken. Al deze producten worden vaak als 'grondstoffen' bestempeld, die in grote hoeveelheden, in bulk en op gestandaardiseerde wijze op de wereldmarkt worden verhandeld.

Naast landbouw dragen onduurzame houtwinning, mijnbouw en stedelijke uitbreiding en infrastructuur bij aan ontbossing. Hun aandeel in de totale oppervlakte van ontbossing is kleiner, maar ze ondergraven de veerkracht van overblijvende bossen.

Afb. 4 Weiland voor veehouderij en akkers voor de productie van veevoer zijn een belangrijke oorzaak van ontbossing – zoals hier afgebeeld in het Amazonewoud in Peru

Minder zichtbare onderliggende oorzaken

Ontbossing is vaak het resultaat van een complex samenspel van verschillende factoren.²⁰ In het Amazonewoud, bijvoorbeeld, volgt na de aanleg van wegen in veel gevallen de kap van economisch én ecologisch waardevolle bomen, in bossen die nu bereikbaar zijn voor houttransport. Het gedegradeerde overgebleven bos wordt daardoor ook gemakkelijker omgevormd tot weiland. Naarmate de ontbossing verder oprukt, wordt in dit schralere landschap de teelt van soja interessant, in combinatie met veeteelt. Zo is soja niet de directe oorzaak, maar zonder soja zou de ontbossing mogelijk niet hebben plaatsgevonden. De wegen nemen in termen van oppervlakte misschien niet veel plaats in, maar ze zijn wel een heel belangrijke onderliggende oorzaak.

Ook de bredere socio-economische en politieke context in een landschap, regio of land heeft een enorme invloed. Is er duidelijke wetgeving die ontbossing reguleert, en heeft de overheid de middelen om een beleid rond bosbescherming succesvol uit te voeren? Welke visie hebben nationale of lokale beleidsmakers op de rol van natuur en ecosysteemdiensten? Hoe economisch interessant is het voor een landbouwer om een bepaald product te verbouwen?

Een groot deel van de producten die ontbossing hebben veroorzaakt, worden naar het buitenland verscheept, vaak voor verdere verwerking. Door de vraag naar die producten worden consumenten – of ze het nu willen of niet – indirect verbonden met bosvernietiging die elders plaatsvindt. Mede daardoor is de impact van de onze Belgische economie op biodiversiteit vele malen groter in het buitenland dan binnen onze eigen grenzen. Alleen al door Vlaamse consumptie en productie zou naar schatting elke vijf à zes jaar een gebied zo groot als de totale bosoppervlakte in Vlaanderen verdwijnen.²¹ Via deze ‘geïmporteerde’ ontbossing hebben landen in het globale noorden een disproportionele impact.²² De EU is wereldwijd de tweede grootste ‘importeur’ van ontbossing.²³

Bossen worden niet gewaardeerd

Vrijwel alle onderliggende oorzaken van ontbossing zijn nauw verweven met economische dynamieken. Milieuwetgeving kan ontbossing minder winstgevend maken, terwijl hoge grondstofprijzen of een stijgende vraag ontbossing juist kunnen stimuleren, zowel direct als via speculatie.²⁴ Naarmate bossen moeilijker toegankelijk worden, stijgen de transportkosten en dalen de winstmarges, wat ontbossing op de lange termijn minder aantrekkelijk kan maken.

Een van de minst zichtbare – maar daarom niet minder belangrijke – onderliggende oorzaken van ontbossing is de financiering ervan. Om te kunnen ontbossen zijn middelen nodig, zoals werkkrachten en materiaal voor het kappen van bomen en het afvoeren van hout. Ontbossing gaat vaak gepaard met branden omdat dat nog steeds een heel goedkope manier is om van onbruikbare, overtollige biomassa af te raken.

Er zijn ook middelen nodig voor de activiteiten gekoppeld aan de rechtstreekse of onrechtstreekse oorzaken, zoals landbouwwerktuigen en –infrastructuur, verwerkingsinstallaties, transport en logistiek of personeelstijd. We hebben het dan enkel over legitieme kosten, want veel ontbossing gaat gepaard met corruptie, intimidatie en juridische uitputtingsslagen. Toegang tot leningen en investeringen om in al die middelen te voorzien, is dus ook een belangrijke onderliggende oorzaak.

Een rode draad tussen de verschillende onderliggende oorzaken van ontbossing is dat bossen onvoldoende naar waarde worden geschat. De maatschappelijke waarde, voortvloeiend uit al die ecosysteemdiensten, die grotendeels collectief is en op de middel- en lange termijn speelt, delft daarbij steevast het onderspit tegenover de kortetermijnwinst van individuele bedrijven.

Oplossingen

Om een probleem met zoveel verschillende oorzaken effectief aan te pakken, is een integrale aanpak nodig, op meerdere niveaus en fronten tegelijk.

Enkele belangrijke deeloplossingen voor het stoppen van ontbossing

Consumptie in België	Promoten van consumptiepatronen die minder druk leggen op bos
Waardeketens van producten met ontbossingsrisico	Regulering voor en samenwerking tussen bedrijven die actief zijn in waardeketens met een ontbossingsrisico (zie Kader - de Europese Ontbossingswet)
	Regulering van de financieringsstromen in activiteiten met ontbossingsrisico
	Markttoegang verbeteren voor producten uit duurzaam bosbeheer
Landen met tropisch bos	Versterking van landen en lokale overheden in het opzetten en uitvoeren van beleid dat bossen beter beschermt (regulering van landgebruik, bescherming van natuurlijke hulpbronnen, landbouwbeleid,...)
Productie-landschappen	Ondersteuning van bestuursmechanismen om boslandschappen op een participatieve manier duurzaam te beheren
	Meer erkenning en ondersteuning voor de rol van inheemse gemeenschappen als bosbeschermers (zie Kader - Inheemse gemeenschappen)
	Onderzoek naar en financiële ondersteuning voor de uitrol van duurzamere landbouwproductiemethoden
	Capaciteitsversterking van inheemse en lokale gemeenschappen om bossen te beschermen, te herstellen en duurzaam te beheren

De Europese Ontbossingswet: waardeketens reguleren om ontbossing echt te stoppen

Vanuit de erkenning van het probleem van geïmporteerde ontbossing nam de EU verantwoordelijkheid op: in 2023 werd de 'Europese Ontbossingsverordening' aangenomen – bekend als de 'EUDR', het Engelstalige acroniem.²⁵ Het is een zorgplichtwet die bedrijven verplicht om voor een reeks producten met een hoog ontbossingsrisico te verzekeren dat er voor de productie niet werd ontbost, vooraleer ze op de Europese markt worden gebracht of verhandeld. Ze zullen dit moeten doen op basis van gedetailleerde informatie over de producten, waaronder de exacte locatie van oorsprong. Zonder die kennis van oorsprong kun je immers niet zeker zijn dat een product geen ontbossing heeft veroorzaakt.

Met de EUDR heeft de EU een grote voorzet gegeven om wereldwijde toeleveringsketens van producten te verduurzamen. De potentieel positieve impact op bossen wereldwijd is enorm – al hangt de succesvolle uitvoering ervan af van veel randvoorwaarden, zoals voldoende capaciteit voor controle en handhaving. Producerende landen en kleinschalige landbouwers moeten ook voldoende ondersteund worden in ontbossingsvrije productie. Maatregelen en kosten om aan de wet te kunnen voldoen mogen niet worden doorgeschoven naar kleinschalige producenten. Aanvullende maatregelen zullen op veel fronten nodig blijven. Een belangrijke daarvan, zoals dit rapport aantoont, is het onmogelijk maken van financiering van ontbossing.

Afb. 5 Ligging van het leefgebied van de gemeenschap Rio Blanco in Bolivia (omlijnd in het rood). Het gebied van de gemeenschap is grotendeels bedekt door Chiquitania droogbos en ligt op de grens van een oprukkend landbouwfront van sojavelden en weiland. © Google Earth

1. 3. Inheemse gemeenschappen vangen de klappen op

1.3.1. Bosbranden: blussen of vluchten?

In het oosten van Bolivia ligt het grootste droogbos van Zuid-Amerika: de Chiquitania. Zowel het bos als de inheemse gemeenschappen die erin leven staan sterk onder druk. Het land stond in 2023 wereldwijd op de derde plaats voor ontbossing (in absolute cijfers), met een verlies van meer dan 350.000 hectare per jaar. Tussen 2010 en 2022 ging minstens de oppervlakte van België aan bos verloren, voornamelijk voor veeteelt (57%) en grootschalige landbouw (33%), waarbij soja een prominente rol speelde.²⁶ Ontbossingscijfers zitten in een stijgende lijn, met een sterke concentratie in het gebied rond de Chiquitania.²⁷

Vicieuze cirkel

Zeker in droogbossen gaat ontbossing steeds vaker gepaard met bosbranden. Vuur wordt gebruikt om landbouwgrond vrij te maken of gras voor vee te laten hergroeien. Vaak gebeurt dat zonder de juiste of voldoende maatregelen om te voorkomen dat het vuur zich verder verspreidt.

Hoewel branden in droogbossen van nature voorkomen, is de frequentie en intensiteit door menselijke tussenkomst zo groot, dat het ecosysteem er in sneltempo op achteruitgaat. Hogere

temperaturen en langere droogteperiodes door klimaatverandering verhogen het risico nog verder. Bossen hebben een bufferend effect op droogte, waardoor branden een terugkoppelingsmechanisme in gang zetten: meer droogte leidt tot nog meer branden, wat op zijn beurt weer meer droogte veroorzaakt, enzovoort. De branden worden ook steeds destructiever.

Onmogelijke keuzes

In 2024 verwoestten de branden in Bolivia een gebied zo groot als ongeveer drie keer de oppervlakte van België. De CO₂-uitstoot van de branden was een van de ergste ooit gemeten.²⁸ De vuurhaarden waren sterk geconcentreerd in de Chiquitania-regio. De gemeenschappen in het gebied verloren hun woningen en landbouwgronden, de watervoorziening werd verstoord, en de rook had vooral impact op de gezondheid van kinderen en ouderen. Een groot deel van het levensonderhoud van de gemeenschappen is ook afhankelijk van producten uit het bos, die door de branden letterlijk in rook zijn opgegaan.

Naast de branden zelf zorgt de oprukkende ontbossing voor toenemende druk op gronden. Daardoor worden de gemeenschappen gedwongen om hun land te verhuren of te verkopen aan grote landbouwbedrijven, vaak voor weinig geld. Dit plaatst hen in een kwetsbaardere situatie, vaak

met een verhoogd risico op armoede. Die sombere toekomstperspectieven leiden ook tot een disproportionele migratie van jongeren.

Afb. 6 Monitoring van duurzaam beheerde bossen door mensen van de gemeenschap Rio Blanco in het Chiquitania droogbos. Rechts: Ignacia Supepi, leider van de gemeenschap © BOS+/APCOB

Inheemse brandweerkorpsen

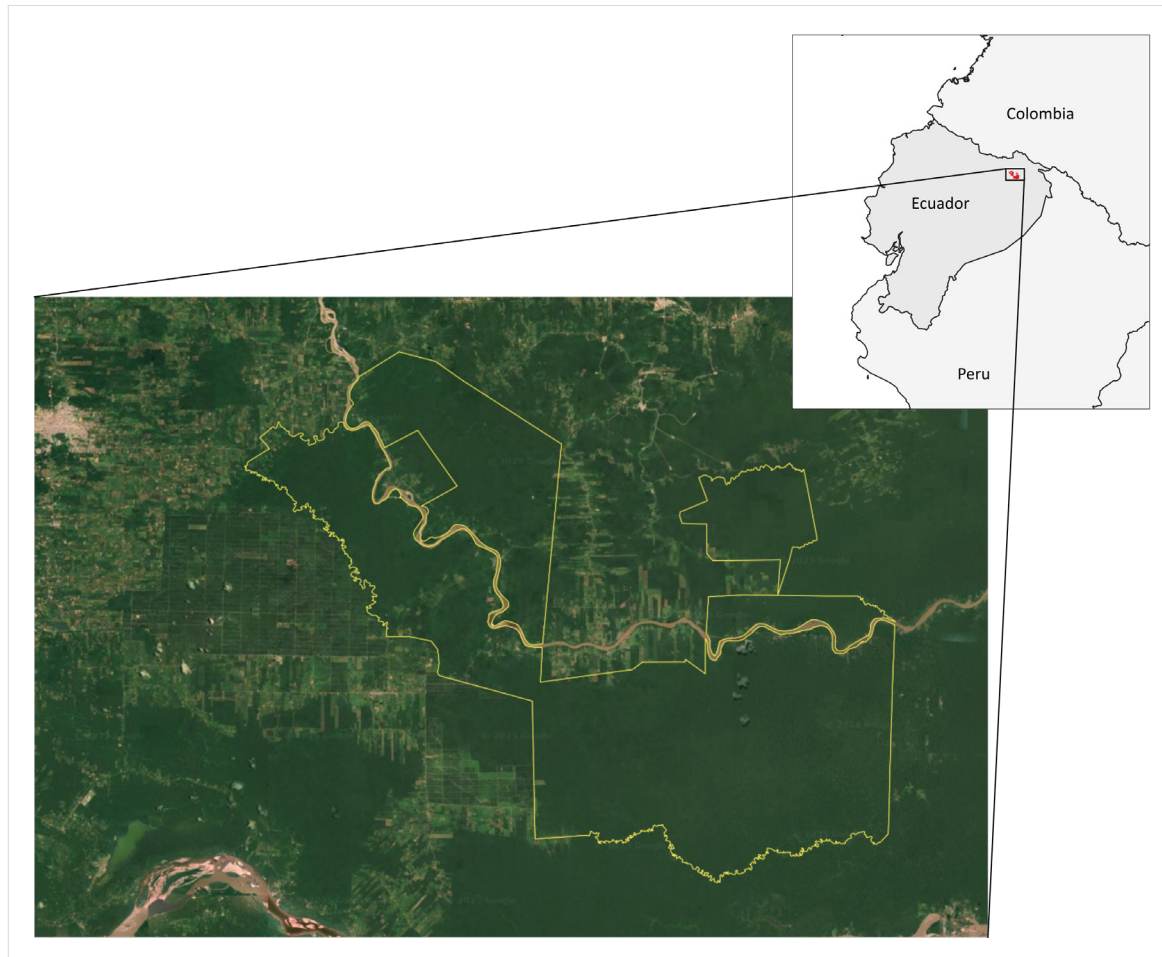
Ignacia Supepi is de leider van Rio Blanco, een van de inheemse gemeenschappen die een niet aflatende strijd tegen de bosbranden voert. Ze vertelt over de branden:

“Dit is de derde brand die de gemeenschap bereikt, tot aan de rand van onze huizen. Als we deze brand stoppen, hebben we nog een brand die vanuit een andere richting komt [...] dicht bij onze

landbouwgronden [...] Nu gaan we 16 kinderen evacueren, in totaal zijn 23 mensen geëvacueerd die medische zorg krijgen. We gaan door een moeilijke tijd, en wie hier niet is, voelt niet wat wij hier voelen, terwijl we zien hoe de mensen het hebben, hoe onze situatie is (ze huilt in de video), hoe onze spullen die we jaren hebben opgebouwd nu in een paar minuten verloren kunnen gaan. Sommige moeders willen hun huis niet verlaten en hun kinderen niet meenemen, omdat het heel moeilijk is om je huis achter te laten zonder te weten of je het ooit weer zult terugvinden zoals je het hebt achtergelaten.”

Afb. 7 Brandbestrijding- en preventieteam van de inheemse gemeenschap Rio Blanco in het Chiquitania droogbos. Op de voorgrond in het midden: Ignacia Supepi, leider van de gemeenschap © BOS+/APCOB

Afb. 8 Ligging van het leefgebied van de Sielopai-gemeenschap in Ecuador (omlijnd in het geel), bijna volledig bedekt met bos en omringd door Palmolieplantages. Op Satellietbeelden tekenen beschermde gebieden en gebieden beheerd door inheemse gemeenschappen zich vaak scherp af tegenover de ontbossende landbouwfronten errond. © Google Earth

1.3.2.

Weerstand tegen oprukkende plantages

De oostkant van Ecuador is nog voor een groot deel bedekt met tropisch regenwoud. Ook in Ecuador gaat ontbossing gestaag verder met een verlies van ongeveer 28.000 hectare natuurlijk bos in 2023.²⁹ Een oorzaak die steeds belangrijker wordt, is palmolie, waarvan de productie vooral bestemd is voor export. De oppervlakte van oliepalmplantages in de Amazone-regio is in de afgelopen 20 jaar vervijfvoudigd. Die sterke groei verloopt grotendeels ongecontroleerd – minder dan een vijfde van de plantages heeft een geldige milieuvergunning – en gaat gepaard met grootschalige ontbossing.³⁰ Na het kappen van het bos worden de percelen ook drooggelegd, wat de watercyclus in het omliggende gebied verder verstoort. De wegen die worden aangelegd naar de plantages maken voorheen ongerepte gebieden toegankelijk voor andere oorzaken van ontbossing.

Ongeveer een derde van de bosoppervlakte van Ecuador ligt binnen de leefgebieden van inheemse gemeenschappen. Naast de ecologische impact van ontbossing door palmolie, zijn de economische, sociale en culturele gevolgen voor inheemse gemeenschappen in het gebied enorm. Vaak worden gronden voor plantages ingenomen zonder toestemming of met minimale compensatie. Omdat de gemeenschappen een groot deel van hun voedsel uit het bos halen, heeft dit een directe impact op hun voedselvoorziening. De uitbreiding van de plantages verdringt ook

traditionele landbouwsystemen, en de intensieve teelt van monocultuur in de plantages laat de bodem onvruchtbaar achter. Dit alles dwingt gemeenschappen tot de aankoop van dure en vaak minder voedzame geïmporteerde producten.

Onrechtvaardig verlies

Overmatig gebruik van pesticiden en kunstmest vervuilen rivieren en waterbronnen, waardoor visbestanden afnemen en gezondheidsrisico's voor lokale gemeenschappen toenemen, zoals huidziekten, ademhalingsproblemen en infecties door vervuild drinkwater. Ontbossing gaat ook gepaard met aantasting van de culturele identiteit van de gemeenschappen: rituelen, traditionele kennis van planten en andere verbindingen met het bos gaan verloren.

Veel leden van de lokale gemeenschappen werken op de plantages of in de verwerkingsinstallaties onder slechte arbeidsomstandigheden. Naast lange uren voor lage lonen, zonder adequate sociale bescherming, worden ze er blootgesteld aan pesticiden. De situatie veroorzaakt ook spanningen binnen de gemeenschappen. Sommige leden kiezen ervoor hun land te verkopen aan of te werken op de plantages, terwijl anderen zich verzetten. Interne verdeeldheid is het logische gevolg.

Siekopai: beschermers van het woud onder druk

Een van de inheemse gemeenschappen die kan meespreken over deze gevolgen zijn de bosbeschermende Siekopai. Ze hebben in hun eigen taal geen woord voor 'bescherming' of 'ontbossing' – eenvoudigweg omdat ontbossing voor de komst van mensen van buitenaf niet bestond, en bescherming dus niet nodig was.

Ondanks de toenemende externe druk blijft de ontbossingsgraad binnen het territorium van de Siekopai opmerkelijk laag: minstens drie keer lager dan in de omliggende gebieden.³¹ In dezelfde periode is de ontbossing daar bijna verdubbeld, met de palmolieplantages als belangrijkste oorzaak.

De Siekopai hebben een lange geschiedenis van weerstand tegen landinname. Sinds de kolonisatie werd hun leefgebied steeds verder ingenomen. In de voorbije decennia werden delen van hun grondgebied door de overheid geprivatiseerd en toegekend aan bedrijven. Hun overgebleven territorium beslaat momenteel ongeveer 100.000 hectare, een fractie van hun oorspronkelijke leefgebied. De externe druk blijft echter aanhouden. Palmoliebedrijven kopen land in de omgeving en moedigen naburige gemeenschappen aan om oliepalm te telen. Vaak wordt daar op ingegaan, want voor veel gezinnen lijken palmolieplantages op korte termijn aantrekkelijk vanwege de

stimulansen die bedrijven bieden. Maar palmolie is vooral winstgevend op grote schaal, terwijl kleine gemeenschappen vaak nauwelijks hun productiekosten terugverdienen.

Afb. 9 Workshops voor duurzame ontginning van bosproducten in de Siekopai-Gemeenschap (c) Gieljan Van Goethem

Vasthouden aan duurzame praktijken

Arley Payaguaje is 24 en leider van zijn gemeenschap aan de Aguarico rivier. Hij inspireert de mensen van zijn gemeenschap om hun traditionele manier van leven niet op te geven, ondanks de druk van buitenaf. Al jarenlang plant hij grote aantallen bomen, zoekt hij manieren om de productiviteit van vruchtdragende bomen te verhogen, en brengt hij speciale zaden uit andere gemeenschappen en

het gebied van hun voorouders, honderden kilometers verderop, terug naar zijn dorp.

Hij vertelt: “Onze grootouders vertellen over de grote diversiteit aan diersoorten in het bos die zich ver hebben teruggetrokken [...] Bij het onderhoud van verwerkingsinstallaties van palmolie komen stoffen in het water waardoor veel vissen sterven, daardoor is de voedselvoorziening [door visvangst] uit de rivier veel minder zeker. Er gaat

ook heel veel kennis verloren, over hoe het bos werkt, over medicinale planten, over de soorten van het Amazonewoud, belangrijke soorten voor de Siekopai. Daarom is het belangrijk om zoveel mogelijk van die kennis bij te houden en verder te onderzoeken, zeker voor jongeren in de gemeenschap zodat dit kan worden doorgegeven aan volgende generaties. Door die kennis zijn jongeren ook beter in staat om weerstand te bieden tegen inlijfpogingen van de bedrijven.”

Tot nu toe verwerpt de gemeenschap de druk van de palmoliebedrijven en kiest ervoor zelfvoorzienende telers en verkopers van hun fruit en verwerkte producten te blijven. Zo behouden ze niet alleen het bos, maar ook hun culturele integriteit.

Afb. 10 Arley Payaguaje, leider van de inheemse Siekopai-gemeenschap X in het noordoosten van Ecuador © Gieljan Van Goethem

Bij het onderhoud van verwerkingsinstallaties van palmolie komen stoffen in het water **waardoor veel vissen sterven**, daardoor is de voedselvoorziening uit de rivier veel minder zeker. »

FAIR
FIN

© Gieljan Van Goethem

2. Van bosverslinders naar sleutels tot verandering: de rol van banken

2. 1. Hoe geldstromen de waarde- perceptie van bos bepalen

De financiële sector heeft een belangrijk aandeel in het faciliteren van ontbossing. Geldstromen vanuit internationale, maar ook vanuit Europese en Belgische banken, dragen bij aan het opdrijven van de vraag naar landbouwgrond en ontginning. De financieringsbeslissingen van banken, verzekeraars, pensioenfondsen en andere investeerders kunnen dan ook een enorme impact hebben. Hoewel ze op dit moment ontbossing nog vooral faciliteren, hebben financiële instellingen ook een potentiële sleutel tot verandering in handen.

Waardeperceptie veranderen

In [sectie 1.2](#) benadrukten we al hoe **de lage economische waardeperceptie van bos** een van de hoofdoorzaken van ontbossing is. Het omzetten van bos naar landbouwgrond of andere soorten van ontginning is vaak buitengewoon financieel aantrekkelijk, omdat de maatschappelijke kosten van ontbossing niet in het prijskaartje worden meegenomen. Zolang deze economische druk niet wordt verminderd, blijft het dan ook onbegonnen werk om ontbossing écht systematisch aan te pakken.

Geldstromen vanuit de financiële sector spelen een cruciale rol in dit proces. Investerings en leningen aan bedrijven die actief zijn in sectoren met een hoog risico, dragen bij aan de economische

prikkel die zorgt voor schadelijke landomzetting, zoals landbouw, houtkap en grondstofontginning. Op deze manier profiteren financiële instellingen, zowel direct als indirect, van de vernietiging van natuur.

Anderzijds heeft de financiële sector ook de mogelijkheid om de toegang tot krediet en investeringen van deze sectoren juist te verminderen. Op deze manier kunnen financiële instellingen de economische druk op bos systematisch verlagen. Simpel gezegd, door de 'cost of credit' van bepaalde activiteiten te verhogen, worden deze op termijn economisch minder aantrekkelijk.

Bovendien kunnen financiële spelers hun slagkracht inzetten voor initiatieven die de economische waarde van bos juist verhoogt. Dit kan bijvoorbeeld door het creëren van betere markttoegang voor producten afkomstig uit duurzaam bosbeheer, of door regelingen die zorgen dat beschermers van bos financiële compensatie krijgen van gebruikers van ecosysteemdiensten stroomafwaarts. Nog eenvoudiger zijn rechtstreekse betalingen aan lokale spelers voor behouden van bos.

Naast het verleggen van geldstromen van negatieve naar positieve investeringen, hebben financiële instellingen ook de mogelijkheid om het gedrag van bedrijven direct te beïnvloeden. Via hun aandeelhoudersrechten kunnen ze 'engagement'

aangaan, waarbij ze proberen het (top)management van een bedrijf te beïnvloeden. Financiële instellingen hebben als aandeelhouder de mogelijkheid om bedrijven in risicosectoren aan te sporen tot

positieve verandering, door hen bijvoorbeeld beter toezicht te laten houden op hun toeleveringsketens of meer transparantie te geven over productiemethodes.

Soorten diensten van de financiële sector aan bedrijven

De financiële sector is op verschillende manieren verbonden met de 'reële economie' en kan bedrijven dus op diverse wijzen financieel ondersteunen. De belangrijkste categorieën zijn als volgt:

1. Investerings.

De meeste financiële instellingen doen aan investeringen. Deze leveren rendement via rente of dividend, of door de investering met winst te verkopen.

- **Aandelen:** Als aandeelhouder wordt een financiële instelling mede-eigenaar van een bedrijf en ontvangt het een deel van de winst (dividend). Daarnaast krijgt de instelling inspraak in de bedrijfsvoering. Aandelen kunnen doorverkocht worden.
- **Obligaties:** Een obligatie is een schuldbewijs met een vaste rente. Zo'n schuldbewijs is het best te begrijpen als een klein deel van een grote lening die in vele kleine stukjes is geknipt. Obligaties kunnen net als een aandeel worden doorverkocht.

2. Kredietdiensten

Zakelijke kredietdiensten worden voornamelijk door grootbanken geleverd. Deze leveren winst op door middel van fees en rente op leningen. Bij het leveren van kredietdiensten is een bedrijf een klant van de bank.

- **Leningen:** Ook wel 'corporate loans', waarbij banken, veelal gezamenlijk in een syndicaat, geld lenen aan een bedrijf. Dit kunnen leningen voor specifieke projecten zijn ('**project finance**') of financiering voor de algemene bedrijfsvoering ('**general corporate purposes**'). Ook bieden banken doorlopende kredietlijnen aan, een soort creditcards met een maximumbedrag ('**revolving credit facilities**').
- **Underwriting**: Het ondersteunen van een bedrijf bij het uitschrijven van obligaties of aandelen, door garant te staan voor de doorverkoop aan investeerders.

Financiële risico's

Uiteindelijk is het beschermen van kwetsbaar bos ook in het belang van financiële instellingen zelf, met name op de middellange en lange termijn. Zoals FairFin al vaker heeft betoogd ten opzichte van andere industrieën (bijvoorbeeld in onze rapporten over plasticproductie en fossiele uitbreiding), brengt koppig doorgaan op de ingeslagen weg aanzienlijke financiële risico's met zich mee. Dit geldt bij uitstek ook voor ontbossing en biodiversiteitsverlies: zoals beschreven in [sectie 1.2](#), draagt ontbossing bij aan een verdere escalatie van de klimaatcrisis, met alle catastrofale gevolgen van dien. Maar het verlies van zogenaamde 'ecosysteemdiensten' heeft ook een onmiddellijke economische en financiële impact. Recentelijk vatte Frank Elderson, lid van de directie van de Europese Centrale Bank, het nog eens kernachtig samen: "Since our economy relies on nature, destroying nature means destroying the economy."³²

De financiële risico's als gevolg van het verlies van biodiversiteit komen in twee vormen. Ten eerste zijn er de 'fysieke risico's', die direct voortkomen uit de afbraak van ecosystemen en de daarvan afhankelijke economische sectoren. In [sectie 1.2](#) benoemden we dit soort gevolgen al: denk aan zaken als steeds slechtere landbouwopbrengsten door droogte of bodemverarming. Het mag geen verrassing zijn dat dit om serieuze risico's gaat:

volgens onderzoek van de ECB wordt 75% van de zakelijke leningen die door Europese banken wordt verstrekt, gegeven aan bedrijven met een zeer grote afhankelijkheid van ecosysteemdiensten.³³

Verder is er ook vaak sprake van 'transitie risico': de gevolgen van een veranderende economische of wettelijke context. Ook technologische ontwikkelingen, veranderingen bij consumenten en juridische risico's op schadeclaims vallen onder deze categorie.³⁴ Net als bij de fossiele industrie, zorgen deze risico's voor een steeds grotere kans op zogenaamde 'stranded assets'; investeringen in projecten die op relatief korte termijn onrendabel worden.³⁵

De combinatie van ecologische en maatschappelijke schade enerzijds en financiële risico's anderzijds toont het grote belang van het principe van **dubbele materialiteit**. Dit concept is het fundament van de nieuwe Europese wetgeving rond duurzaamheidsrapportage (zie [sectie 2.2](#)). Het houdt in dat duurzaamheid op een dubbele manier moet worden bekeken: een bedrijf moet kijken naar hun impact op ecosystemen, maar tegelijk ook hoe het zelf afhankelijk is van natuurlijke hulpbronnen. Om zowel de ecologische als de financiële risico's van activiteiten als ontbossing goed in kaart te brengen, is ook voor de financiële sector een dubbele materialiteitsanalyse onontbeerlijk.

Erkenning, maar geen verandering?

De spilfunctie van de financiële sector in het veranderen van de waardeperceptie van bos wordt inmiddels steeds breder erkend door de internationale gemeenschap. Dat blijkt onder andere uit het in 2022 ondertekende Kunming Montreal Global Biodiversity Framework (GBF), vaak vergeleken met het Klimaatakkoord van Parijs op het gebied van biodiversiteit. Onder dit akkoord hebben landen zich gecommitteerd om ervoor te zorgen dat onder andere financiële instellingen "hun negatieve impact op biodiversiteit steeds meer te verminderen" en om geleidelijk "alle financiële stromen in overeenstemming te brengen" met het doel om de natuur te beschermen.³⁶ Ook op Belgisch niveau wordt in het federale regeerakkoord gesproken over "maatregelen om spaargeld te mobiliseren voor [...] de duurzame transitie."³⁷

Financiële instellingen zelf maakten de afgelopen jaren ook steeds meer beloftes om deze sleutelrol op verantwoorde wijze in te vullen. Dit gebeurde in eerste instantie op het gebied van klimaatbeleid, maar ook steeds vaker omtrent biodiversiteit. Dit heeft zich onder andere vertaald in een golf van vrijwillige initiatieven, coalities en toezeggingen. Enkele voorbeelden zijn de Taskforce on Nature-related Financial Disclosures (TNFD), de Principles on Responsible Banking (PRB), en de Finance for Biodiversity foundation. Ook hebben banken steeds

vaker een specifiek investeringsbeleid op het gebied van biodiversiteit en ontbossing.

Ondanks al dit soort doelen, initiatieven en beloftes slaat de balans van de financiële sector nog altijd hard door naar de kant van natuurvernietiging. Analisten van de ECB concludeerden recentelijk dat het economisch belang van ecosysteemdiensten en de gevaren van natuurvernietiging nog steeds stelselmatig worden onderschat door zowel financiële instellingen als beleidsmakers.³⁸

Uit internationaal onderzoek blijkt keer op keer dat financiële instellingen wereldwijd nog steeds massaal investeren en leningen geven aan bedrijven met directe of indirecte links met ontbossing. De tabel hieronder geeft een overzicht van enkele globale studies. Zoals we zullen zien in hoofdstuk 3, nemen banken die in België actief zijn hier volop aan deel. Ook Belgisch spaargeld faciliteert dus bedrijven met een sterke link met ontbossing.

Daarentegen blijven alternatieve investeringen als ‘Nature-Based Solutions (NbS)’, ver achter. In het meest recente “State of Finance for Nature”-rapport uit 2023 schatte UNEP de ‘negatieve’ geldstromen vanuit de private sector op vijf biljoen US dollar – 140 keer meer dan de 35 miljard aan ‘positieve’ investeringen in NbS.³⁹ Een raming door de Forest Declaration Assessment is zo mogelijk nog negatiever: in hun rapport uit 2023 becijferden

zij de totale financiering voor bosbescherming op slechts 2,2 miljard USD, minder dan 1% van het benodigde bedrag om wereldwijde beschermingsdoelen te halen.⁴⁰

Dit soort cijfers tonen aan dat de eerder genoemde vrijwillige coalities en engagementen bij lange na niet volstaan om de crisis te beteugelen en de balans van internationale financiering in het voordeel van bosbescherming te doen doorslaan. Bovendien vereisen initiatieven als de TNFD slechts beperkte onafhankelijke controle en weinig tot geen harde verplichtingen. Bedrijven kunnen dergelijke initiatieven dan ook misbruiken om een selectief en misleidend beeld van hun impact te geven, zo betoogde Forest and Finance recentelijk in het geval van sojaproductent Bunge.⁴¹ Bunge is overigens ook klant bij verschillende Belgische banken, zoals we in hoofdstuk 3 zullen zien.

De grootste zwakte van vrijwillige coalities is echter hun vrijblijvendheid, waardoor hun impact volledig afhankelijk is van het draagvlak bij CEO’s, investeerders en besturen van bedrijven en financiële instellingen. De plotselinge uittocht bij onder andere de Glasgow Alliance for Net Zero (GFANZ) en de Science Based Targets Initiative (SBTi) in het afgelopen jaar toont aan hoe onbetrouwbaar en wispelturig deze steun kan zijn, al helemaal in een volatiel politiek klimaat.⁴²

Ondertussen worden de financiële gevolgen van klimaat- en biodiversiteitsrisico’s steeds sterker zichtbaar. Volgens een recent rapport van onderzoeksbureau Profundo kan het potentiële verlies van de Amerikaanse vee-industrie op de korte termijn al oplopen tot 116 miljard USD, onder andere vanwege stijgende veevoerprijzen door klimaatverandering.⁴³ Dit soort verliezen maakt de sector op de middellange en lange termijn tot een potentiële miljardenstrop voor banken en andere investeerders.

Kortom, complexe problemen zoals ontbossing vereisen een veelvoud aan oplossingen, maar bepaalde interventies kunnen een doorslaggevende impact hebben. Zoals we eerder zagen, speelt de financiële sector hierin een sleutelrol. Het verleggen van de geldstromen is een systematische manier om ontbossing te bestrijden, door meer geld naar de oplossingen in plaats van naar de oorzaken te laten vloeien. Dit vereist een fundamentele verandering in de besluitvorming en risicoanalyses binnen de financiële sector – een transitie die vrijwillige initiatieven niet kunnen afdwingen. Daarom is een sterk wettelijk kader essentieel om de vernietiging van bos af te remmen en de biodiversiteitscrisis te bedwingen.

Tabel internationale financieringsstromen

Entiteit	Jaar	Periode analyse	Kredieten ten nadele van natuur/bos	Investeringen ten nadele van natuur/bos	Inkomsten ten nadele van natuur/bos	EU aandeel	Wat meer duiding	Link rapport
Greenpeace, Milieu-defensie & Harvest	2024	December 2015 (sinds het Klimaatakkoord van Parijs) – 2024	1159 miljard €	638 miljard € lopende investeringen		22.1% van verleende kredieten, 9,4% van investeringen	Kredieten verleend gedurende de periode en huidige investeringen in grote bedrijfspgroepen die opereren in ecosysteemrisicosectoren	Bankrolling Ecosystem destruction
Global Witness	2019	6 jaar (2013–2019)	44 miljard €				Meer dan 300 banken en investeerders hebben dit bedrag verstrekt aan zes van 's werelds grootste bedrijven die betrokken zijn bij ontbossing	Money to Burn
Global Witness -	2021	Sinds het Klimaatakkoord van Parijs – 2021 (5 jaar)			1,74 miljard €		Inkomsten uit deals met verschillende van de globale meest schadelijke ontbossers (totale waarde van de deals 157 miljard €)	Deforestation Dividends
Forests & Finance	2024	December 2015 – juli 2024 (sinds het Klimaatakkoord van Parijs)	395 miljard \$	41 miljard \$			Leningen en underwriting diensten voor bedrijven met ontbossingsrisico	Banking on Biodiversity collapse

2. 2. Meer maas dan wet: ontbossing als politieke blinde vlek

Ondanks hun verplichtingen als ondertekenaars van de GBF, hebben België en de EU nog altijd nauwelijks wetgeving rond op touw gezet om de financiering van sectoren die bijdragen aan de vernietiging van bos. Hoewel er belangrijke stappen zijn gezet, zoals de EUDR (zie [Kader – de Europese ontbossingswet](#)), blijft de link tussen bank en bos een blinde vlek voor politici en beleidsmakers.

Om ontbossing systematisch tegen te gaan, zijn er allereerst veel sterkere preventiemechanismen nodig. Zorgplichtwetgeving of vergelijkbare instrumenten kunnen schadelijke en onhoudbare investeringen afremmen, en financiële spelers dwingen om rekening te houden met de werkelijke kosten van ontbossing. Ten tweede is er een veel sterkere positieve prikkel voor duurzame investeringen nodig, zodat de financiële sector haar slagkracht inzet voor duurzaam gebruik en de bescherming van ecosysteemdiensten. Cruciaal voor beide elementen is disclosure-wetgeving, die bedrijven verplicht tot grondige rapportage en transparantie. De data uit dit soort rapportages is van groot belang, aangezien financiële instellingen afhankelijk zijn van deze gegevens bij het nemen van duurzame investeringsbeslissingen. Bovendien maakt zulke transparantie ook betere controle van de financiële instellingen zelf mogelijk. Deze drie elementen van preventie, stimulering en transparantie sluiten ook direct aan

bij de verantwoordelijkheden van overheden onder de GBF, zo analyseerde Forest en Finance.⁴⁴

Op Europees niveau is er in de afgelopen jaren geleidelijk een wetgevend kader voor zogenaamde ‘sustainable finance’ opgetuigd. Toch schieten de huidige wetten op alle drie de fronten ruimschoots tekort om de impact van de financiële sector daadwerkelijk te veranderen. Daarbij heeft het merendeel van deze wetgeving een nauwe focus op klimaatimpact, terwijl preventie van biodiversiteitsverlies en ontbossing vaak slechts een secundair doel is. De mazen in de wet zijn zo groot dat Europees – en dus ook Belgisch geld – nog altijd vrijwel ongehinderd kan bijdragen aan ontbossing.

Preventie

Op het gebied van preventie leek de EU de afgelopen jaren stappen in de juiste richting te zetten. Allereerst werd in 2023 de eerder genoemde EUDR geïntroduceerd. De Europese ontbossingswet heeft als doel producten die bijdragen aan ontbossing van de Europese markt te weren (zie [Kader – de Europese ontbossingswet](#)). In 2024 werd ook een tweede veelbesproken zorgplichtwet aangenomen: de CSDDD (Corporate Sustainability Due Diligence Directive). Hoewel de CSDDD niet expliciet over ontbossing gaat, zijn biodiversiteitsrisico's wel relevant voor de verplichte analyse over milieu-impact.

Een sterke lobby vanuit de financiële sector heeft er echter voor gezorgd dat de financiële instellingen voor beide wetten zo goed als geheel zijn uitgezonderd.^{45 46} In het geval van de CSDDD is de uitzondering gedeeltelijk: de financiële sector is nog altijd verplicht om aan due diligence te doen, maar alleen over de activiteiten van hun leveranciers – zogeheten “upstream” – activiteiten. De “downstream”-activiteiten, de diensten die de banken leveren aan hun klanten, zoals kredieten en investeringen, zijn vrijgesteld. Het zijn echter die stroomafwaartse activiteiten die verreweg de meeste impact hebben.⁴⁷

De EUDR verplicht bedrijven om te controleren of de producten die ze op de Europese markt brengen geen ontbossing hebben veroorzaakt. Aan de financiële sector worden geen gelijkaardige eisen gesteld: zij kunnen nog steeds lenen en investeren in dezelfde bedrijven die gelinkt zijn aan ontbossing. Europese banken mogen dus paradoxaal genoeg nog altijd geld verdienen aan de productie van goederen die tegelijkertijd op de Europese markt verboden zijn.

De uitzonderingspositie van de financiële sector in de zorgplichtwetgeving heeft er dus voor gezorgd dat effectieve preventie van schadelijke investeringen vrijwel geheel afwezig is. Terwijl de nieuwe wetten bedrijven zelf steeds meer dwingen om verantwoordelijkheid te nemen voor hun bijdrage

aan schadelijke activiteiten, blijven financiële spelers voorlopig nog buiten schot.

Positieve prikkels

Twee belangrijke wetten zouden positieve investeringen makkelijker en aantrekkelijker moeten maken. Allereerst is er de **EU Taxonomie** uit 2020, die economische activiteiten en sectoren categoriseert op basis van hun duurzaamheid. Om onder de taxonomie als duurzaam erkend te worden, moet een activiteit een significante bijdrage leveren aan een duurzaamheidsdoel, en tegelijkertijd geen significante schade berokkenen aan andere doelen (het 'Do No Significant Harm'-principe).

Op basis van deze taxonomie kunnen bedrijven en overheden sinds kort door de EU erkende 'EU Green Bonds' uitgeven voor activiteiten die volgens de taxonomie duurzaam zijn. De populariteit van 'Green Bonds' in het algemeen blijft echter tot nu toe beperkt. In 2022 bereikte de uitgifte van dit soort obligaties in Europa een piek van bijna 10% van het totaal, maar sindsdien is dit percentage alweer afgenomen.⁴⁸

Bovendien is er ook kritiek op de Taxonomie zelf. De precieze definities van duurzame activiteiten zijn nog niet voor elke sector volledig uitgewerkt, maar onder andere de bestempeling van de gasector als potentieel duurzaam heeft veel

stof doen opwaaien.⁴⁹ Specifiek op het gebied van biodiversiteit is er onder andere de classificatie van onderwijsactiviteiten als “zeer duurzaam” twijfelachtig, en ook wordt ontbossing niet per definitie beschouwd als ‘significant harm’.⁵⁰

De andere belangrijke wet met een potentieel stimulerende werking is de **Sustainable Finance Disclosure Regulation**. Deze wet verplicht financiële instellingen om hun beleid ten opzichte van zogenaamde ‘Principal Adverse Impacts’ (PAI) te rapporteren. Ook categoriseert deze wet investeringsfondsen als volgt: artikel 6 betreft ‘grijze fondsen’ zonder duurzaamheidskenmerken, artikel 8 beschrijft ‘lichtgroene’ fondsen met een gedeeltelijke focus op ESG-doelen en artikel 9 betreft ‘groene’ fondsen met een expliciet duurzaamheidsdoel.

Echter, zoals de naam al zegt, is dit louter een ‘disclosure regulation’ – de wet vraagt dus enkel transparantie over de manier waarop deze fondsen hun duurzaamheidsdoelen beweren te halen. De SFDR bevat géén harde minimumvereisten over de hoeveelheid groene investeringen, en zelfs geen ‘exclusion criteria’ die bepaalde bedrijven of activiteiten uitsluiten.⁵¹

Toch worden artikel 8 en 9 door veel banken en asset managers wél gebruikt als een soort duurzaamheidslabel. Dit heeft geleid tot een wildgroei

aan misstanden en onjuiste voorstellingen van de duurzaamheid van zogenaamd ‘groene fondsen’, die in veel gevallen aanzienlijke bedragen in schadelijke industrieën investeren.⁵²

Bovendien is ontbossing slechts een secundaire overweging in de huidige versie van de SFDR. Niet alle soorten ‘PAI’-disclosure zijn namelijk verplicht onder de wet. Ontbossing valt onder de lijst van optionele ‘PAI’, en hoeft dus alleen maar geanalyseerd te worden als de financiële instelling het tegengaan van ontbossing als expliciet doel aanmerkt.

Met de huidige wetgeving is de mogelijkheid om positieve investeringen op het gebied van ontbossing te stimuleren, dus sterk beperkt. Door het misbruik van de SFDR als label-systeem blijft het zelfs voor zeer welwillende investeerders buitengewoon ingewikkeld om verantwoordelijke investeringsbeslissingen te maken, al helemaal op het gebied van ontbossing.

Transparantie en disclosure

Op het gebied van transparantie en disclosure presenteerde de EU in 2022 de veelbesproken **Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD)**. Deze wet verplicht grote bedrijven en financiële instellingen om hun duurzaamheidsrisico’s te rapporteren, met specifieke focus op de

eerder genoemde **dubbele materialiteit**. Bedrijven die onder de CSRD vallen, zijn onder andere verplicht een gedetailleerde duurzaamheidsrapportage van de eigen waardeketen op te stellen. Dit gebeurt aan de hand van de European Sustainability Reporting Standards (ESRS), die de specifieke rapportagevereisten onder de CSRD uiteenzetten.

Ontbossing is in deze ESRS expliciet opgenomen, als onderdeel van de ESRS E4 over biodiversiteit. De CSRD, die dit jaar voor het eerst van kracht is, betekent potentieel een cruciale stap in de goede richting op het gebied van transparantie en dataverzameling. Toch zijn er ook in dit geval belangrijke caveats: niet alleen zijn verschillende ESRS-standaarden nog niet gepubliceerd, maar ook dreigt de CSRD slachtoffer te worden van een ingrijpende dereguleringscampagne, in de vorm van de Omnibuswet (zie [Kader – Omnibus](#)). Deze verzwakking zou onder andere het aantal bedrijven onder de CSRD sterk verkleinen, en daarmee de potentiële impact van de wet aanzienlijk verminderen.

Kortom, het huidige juridische kader lijkt meer uit mazen dan uit wetten te bestaan. Niet alleen zijn preventiemechanismen zo goed als volledig afwezig, maar ook is de structuur voor positieve investeringen op zijn zachtst gezegd inadequaet. Ten slotte staat het enige element dat in de huidige structuur met enig succes geregeld lijkt, de disclosure wetgeving, onder hevige druk van de dereguleringslobby.

Het is dan ook niet verwonderlijk dat de financiering van potentieel schadelijke activiteiten vrijwel ongestoord doorgaat. Zoals we in het volgende hoofdstuk zullen zien, dragen ook Belgische financiële instellingen op dit gebied hun steentje bij.

Omnibus - Uitholling eerder dan vereenvoudiging

Sinds half 2024 is er in Europa een steeds sterkere roep om deregulering hoorbaar. Deze oproep wordt ingegeven door zorgen over de competitiviteit van de Europese industrie, en het idee dat groene regulering de afgelopen jaren ‘doorgeschoten’ zou zijn. Onder andere op basis van het gerucht makende Draghi-rapport van afgelopen zomer, betogen voornamelijk rechtse en extreemrechtse partijen en lobbygroepen van bepaalde grote bedrijven dat wetten als de CSDDD, de taxonomie en de CSRD een bedreiging vormen voor Europese groei en welvaart.

Deze veldtocht tegen groene wetgeving lijkt snel succes te oogsten: in februari 2025 presenteerde de Europese Commissie de zogenaamde Omnibus, officieel met als doel de verschillende elementen van de CSDDD, de CSRD en de Taxonomie te stroomlijnen en te vereenvoudigen. In werkelijkheid blijkt uit de teksten van de commissie dat het doel is om deze wetten significant te verzwakken. De voorstellen halen onder andere de kern uit de CSDDD door de due diligence tot een heel klein deel van de waardeketen te beperken. Ook de CSRD dreigt ernstig verzwakt te worden, vooral in reikwijdte: enkel de allergrootste bedrijven zullen aan de rapportageverplichting moeten voldoen. Het aantal bedrijven dat onder de CSRD zal vallen, wordt daarmee mogelijk vijf keer zo klein.⁵³

De Omnibus vormt daarmee een groot gevaar voor het succes van de duurzame transitie. Zoals we in dit hoofdstuk gezien hebben, zijn bureaucratische processen van rapportage en dataverzameling essentieel om onze economie in een andere richting te laten bewegen.

Bovendien is het zeer twijfelachtig of deze deregulering daadwerkelijk goed zal zijn voor Europese competitiviteit. Volgens recente onderzoeken door Profundo en SOMO zijn de administratieve kosten van de zorgplichtwetgeving verwaarloosbaar.⁵⁴ Ook de ramingen over potentiële besparingen uit het Draghi-rapport lijken gebaseerd op een misinterpretatie van de data.⁵⁵ Overigens is volgens Mario Draghi de competitiviteitscrisis vrijwel net zo hard te wijten aan te “zwakke vraag” als gevolg van het Europese besparingsbeleid.⁵⁶

FAIR
FIN

© Pieter Van de Sype

3.

Belgisch geld en ontbossing

3. 1. Methode

Het financieel onderzoek in dit rapport bestaat uit een analyse van de financieringsstromen van banken die actief zijn in België naar bedrijven die een beduidend risico lopen om bij te dragen aan ontbossing. Het is belangrijk om te benadrukken dat we ons hierbij richten op bedrijven en financiering die een **hoog risico lopen om bij te dragen aan ontbossing**. Dat wil niet zeggen dat de bedrijven en financiële instellingen die aan bod komen allemaal een **directe link met ontbossing** hebben, of dat de bedragen die genoemd worden **uitsluitend volledig naar ontbossing gaan**.

De complexiteit van de waardeketens rond ontbossing maakt het namelijk **vrijwel onmogelijk om op een systematische manier een oorzakelijk verband** aan te tonen tussen een bepaald bedrijf en specifieke gevallen van ontbossing. Bovendien wordt de benodigde data voor dit soort analyses op dit moment nauwelijks verzameld. In [sectie 2.2](#) zagen we al dat dit precies het grote belang is van betere due diligence-wetgeving, zoals de EUDR en CSRD.

Deze problemen rond complexiteit en data-gebrek gelden nog sterker bij het evalueren van de impact van de financiële sector. Informatie over een groot deel van de geldstromen naar ontbossing is namelijk simpelweg niet of nauwelijks publiek beschikbaar, en als die data er wel is, is deze vaak onvolledig en moeilijk

te verifiëren. Daarnaast is het door de buitengewoon complexe bedrijfsstructuren van zowel multinationals als financiële instellingen in veel gevallen onmogelijk om exacte financiële relaties te traceren.

Het doel van de analyse is dan ook om een indicatie te geven van trends binnen de Belgische financiële sector, en niet om een exact cijfer te plakken op de omvang van de financiering voor ontbossing door Belgische banken. Vanwege de significante beperkingen van het onderzoek, moet de onderstaande data dan ook gezien worden als een **sterke onderschatting van de werkelijke geldstromen**.

De cijfers dienen dan ook niet als integraal overzicht van de bijdrage van de Belgische financiële sector aan ontbossing. Daarvoor zijn er te veel soorten geldstromen buiten het bereik van het data-onderzoek gebleven (zie ook [sectie 3.1.2](#)). Ook is de lijst met onderzochte bedrijven slechts een kleine selectie van de vele verschillende spelers actief in risicosectoren voor ontbossing. Verder zijn er grote verschillen tussen de onderzochte bedrijven in de ernst en de directheid van hun betrokkenheid bij ontbossing.

3.1.1. **Selectie bedrijven**

De selectie van bedrijven die werden meegenomen in het onderzoek gebeurde op basis van verschillende factoren die een aanwijzing vormen voor grote risico's op bijdrage aan ontbossing: (1) activiteit in waardeketens van landbouwproducten met een inherent ontbossingsrisico, (2) slechte praktijken rond ontbossing aangetoond door eerdere rapporten en andere bronnen, en (3) hefboomwerking en impact door schaal en positie binnen de waardeketen. De mate waarin aan de respectievelijke criteria wordt voldaan en de absolute en relatieve impact op ontbossing verschilt van bedrijf tot bedrijf.

Producten met groot ontbossingsrisico

Omzetting van bos naar landbouwgrond (inclusief weilanden voor veeteelt) is de belangrijkste rechtstreekse oorzaak van ontbossing, zoals we zagen in [sectie 1.2](#). Daarom spitst het onderzoek zich toe op producenten, verwerkers en handelaren van grondstoffen die een inherent en relatief groot ontbossingsrisico met zich meedragen. De producten in kwestie zijn vlees, soja, palmolie en cacao. Deze eerste drie producten zijn op wereldschaal de drie grootste veroorzakers van ontbossing. Cacao is specifiek voor de EU (33%) en voor België in het bijzonder (50%) de grootste

veroorzaker van geïmporteerde ontbossing (voor de periode 2019–2021).⁵⁷ Rundvlees en soja waren voor de EU voor diezelfde periode samen goed voor 18% van de blootstelling van de EU aan geïmporteerde ontbossing, palmolie voor 19%. De vier producten vallen ook binnen het toepassingsgebied van de Europese wet tegen geïmporteerde ontbossing (EUDR).

Aangetoonde verbanden met ontbossing

Een ander selectie criterium is een eerdere vermelding in onderzoek naar potentiële betrokkenheid bij ontbossing. Hoewel er geen sluitende, allesomvattende datasets bestaan die bedrijven linken aan ontbossing, zijn er verschillende case-gebaseerde onderzoeken die de verantwoordelijkheid van een of meerdere bedrijven voor ontbossing of mensenrechtenschendingen in bepaalde gebieden aantonen. Ook gebruikten we eerdere rapporten van o.a. Greenpeace, Forests & Finance en Global Witness over de link tussen de financiële sector en ontbossing door bepaalde bedrijven.

Sleutelspelers

Een andere belangrijke factor is verantwoordelijkheid en invloed binnen de waardeketen. Gebundelde toeleveringsketens van producten die ontbossing veroorzaken, vertonen vaak een zandlopervorm, met miljoenen producenten en

consumenten, die dikwijls via slechts een handvol bedrijven met elkaar verbonden zijn.⁵⁸ Veel van de ontbossing die in deze ketens plaatsvindt, is dus te herleiden tot deze bedrijven. Bovendien investeren Europese banken doorgaans meer in dit soort grote multinationals dan in kleinere spelers verder stroomopwaarts in de waardeketen in de landen van productie.

Op basis van deze criteria werden volgende bedrijven opgenomen in het onderzoek: **Cargill, Bunge, Louis Dreyfus, JBS, Marfrig, FrieslandCampina, ForFarmers, Tyson, Royal Golden Eagle, Wilmar International, Unilever, Barry Callebaut**, en **ECOM Agroindustrial**. Voor een meer gedetailleerde beschrijving van de link tussen deze bedrijven en ontbossing verwijzen we naar [Annex I](#).

3.1.2. Financiële analyse

In het onderzoek hebben we op basis van gegevens uit de financiële databank Refinitiv de banden van deze risicobedrijven met de Belgische financiële sector in kaart proberen te brengen. Daarbij hebben we alle financiële instellingen met een beduidende aanwezigheid in België geanalyseerd, om uit te zoeken in hoeverre het geld op spaarrekeningen, in pensioenpotjes en beleggingsfondsen vanuit België potentieel bijdraagt aan ontbossing.

Met het Akkoord van Parijs als symbolische startdatum, hebben we gekeken naar gegevens uit de **periode van januari 2016 tot december 2024**, het moment van het data-onderzoek. Zo konden we de **trends binnen de Belgische financiële sector** omtrent ontbossingsrisico analyseren, en specifiek onderzoeken of verdragen en initiatieven zoals de GBF of de PRB zich vertalen in de cijfers.

De onderzochte financiële instellingen kunnen in twee groepen worden onderverdeeld. Eerst hebben we gekeken naar de financieringsactiviteiten van belangrijke consumentenbanken, zoals **BNP Paribas, ING, KBC, Belfius, Triodos, VDK** en **Argenta**. Omdat Belfius, Triodos, VDK en Argenta niet of nauwelijks voorkwamen in de data, worden deze banken in het rapport verder niet genoemd.

Ook hebben we Belgische vermogensbeheerders en private banken meegenomen in het onderzoek, en vonden we noemenswaardige belangen bij **Delen Private Bank** (onderdeel van Ackermans & van Haaren), **Degroof Petercam** en **Candriam Belgium** (een vermogensbeheerder die een groot deel van de activa van Belfius Asset Management beheert).^{59 60}

Uit de Refinitiv-databank hebben we twee soorten financiële relaties verzameld. Enerzijds hebben we gekeken naar zakelijke leningen en onderwriting, die we samenvatten onder 'kredieten' (zie [Kader – Soorten financiële diensten](#)). Deze kredieten

worden vrijwel uitsluitend geleverd door grotere banken, die over de slagkracht beschikken om grote multinationals als klant te hebben. In dit rapport zijn dat BNP Paribas, ING en KBC.

Anderzijds hebben we investeringen in aandelen bekeken, waarbij ook de private banken en vermogensbeheerders aan bod zijn gekomen. Door een gebrek aan toegankelijke data zijn andere soorten investeringen buiten beschouwing gelaten. Dat geldt onder andere voor **bedrijfsobligaties**. Dit is een belangrijke beperking van het onderzoek, aangezien dit een belangrijke financieringsvorm is voor veel van de onderzochte multinationals.⁶¹ Ook hebben we geen informatie kunnen verzamelen over belangen in niet-beursgenoteerde bedrijven. Private bedrijven Cargill, Louis Dreyfus, ECOM Agroindustrial, FrieslandCampina en Royal Golden Eagle komen om deze reden enkel voor in de data over kredietfinanciering.

Groepsniveau

De analyse is uitgevoerd op **groepsniveau**, zowel voor de financiële instellingen als voor de risico-bedrijven. Er is ook gekozen om geen onderscheid te maken tussen verschillende soorten financiering, zoals projectfinanciering, algemene financiering of doorlopende kredietfaciliteiten (zie Kader – Soorten financiële diensten). Ook is er geen schatting gemaakt van de verhouding tussen de activiteiten met een risico op ontbossing en andere mogelijke activiteiten van het bedrijf.

Dit is een bewuste keuze. Dit heeft ten eerste te maken met de eerder genoemde barrières voor onderzoek, zoals gebrekkige data en hypercomplexe waardeketens en bedrijfsstructuren. In bijna alle gevallen is het op basis van publiek beschikbare gegevens niet mogelijk te achterhalen voor welk project of doel welke financiering gebruikt is. Hierdoor is het vaststellen van een directe link tussen een specifieke lening of investering en ontbossing vrijwel onmogelijk.

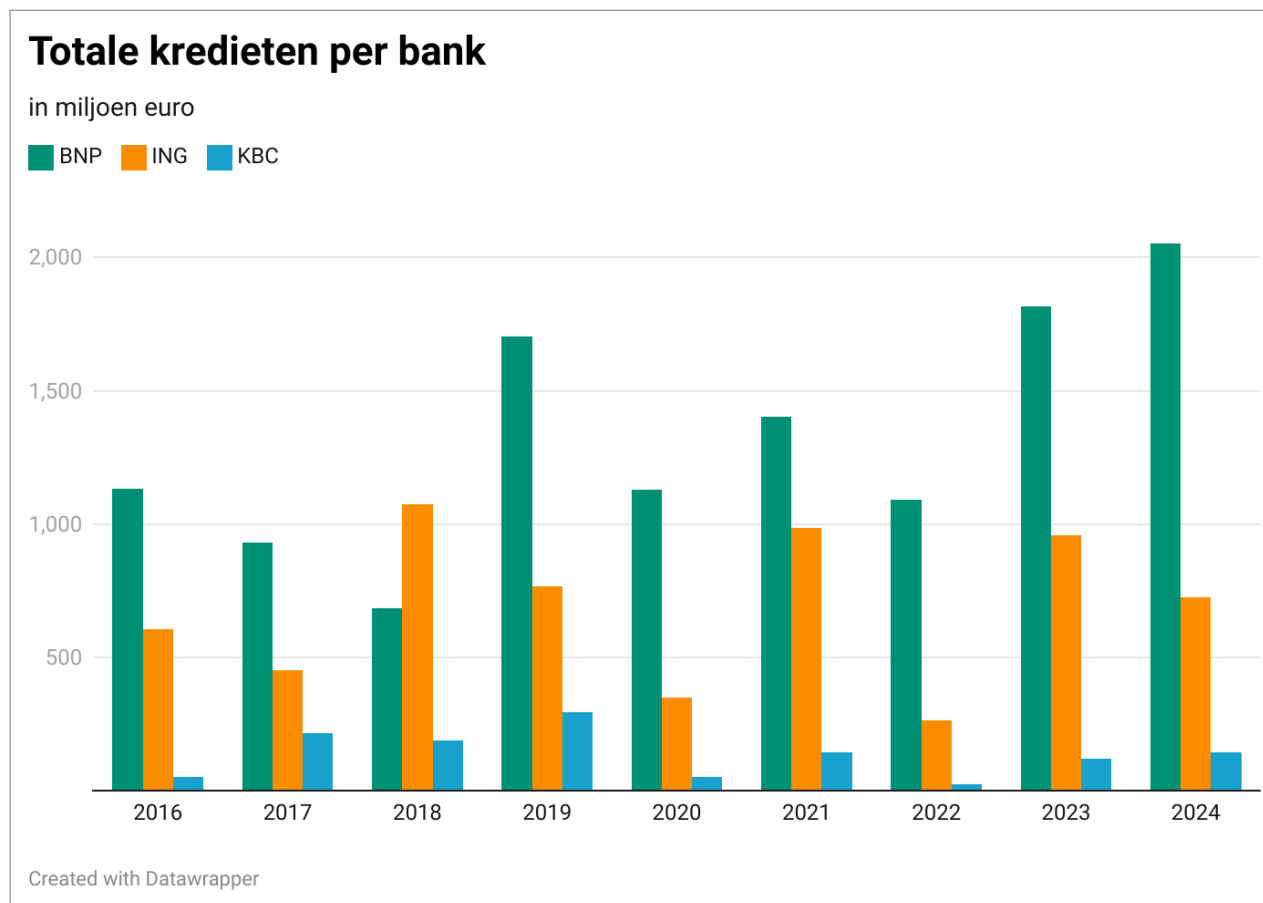
Daarbij is **fungibiliteit** een essentieel kenmerk van geld: iedere euro is hetzelfde waard en kan dus naar believen verwisseld worden. Algemene financiering kan vrij verplaatst worden binnen een bedrijf, en project-specifieke financiering draagt uiteindelijk bij aan alle activiteiten binnen de bedrijfsgroep, aangezien het algemene middelen vrijmaakt die

vrij kunnen worden ingezet. Iedere investering moet daarom gezien worden als een investering in het hele bedrijf. Zodoende heeft het dus weinig zin om enkel naar specifieke projectfinanciering of bepaalde dochterondernemingen te kijken. Dat geldt ook voor financiële instellingen zelf: een onderzoek dat zich enkel toespitst op specifieke afdelingen of financiële producten zou faciliteren dat een bank haar schadelijke activiteiten naar andere takken verplaatst, zonder die daadwerkelijk te verminderen.

Bovendien past deze benadering op groepsniveau binnen onze focus op de hefboomfunctie van de financiële sector bij ontbossing als systemisch probleem. Hierin volgen we de methodologie van het eerder genoemde “Bankrolling Ecosystem Destruction”-rapport. Zoals de auteurs van die studie benadrukken, zou een te nauwe focus op directe financiële links met specifieke bedrijfsactiviteiten een aanzienlijk deel van de schadelijke financiering aan risicosectoren buiten beschouwing laten.⁶² Voor de systematische omslag die nodig is voor de bescherming van bos, moeten echter alle soorten financiering onder de loep worden genomen.

3. 2. Resultaten

3.2.1. Algemene trends

Uit ons data-onderzoek bleek dat sinds januari 2016 banken actief in België bijna **20 miljard euro aan leningen en onderwriting** leverden aan de bedrijven op onze lijst. Ook investeren deze banken in totaal **276 miljoen euro in aandelen** in deze bedrijven met een risico-indicatie.

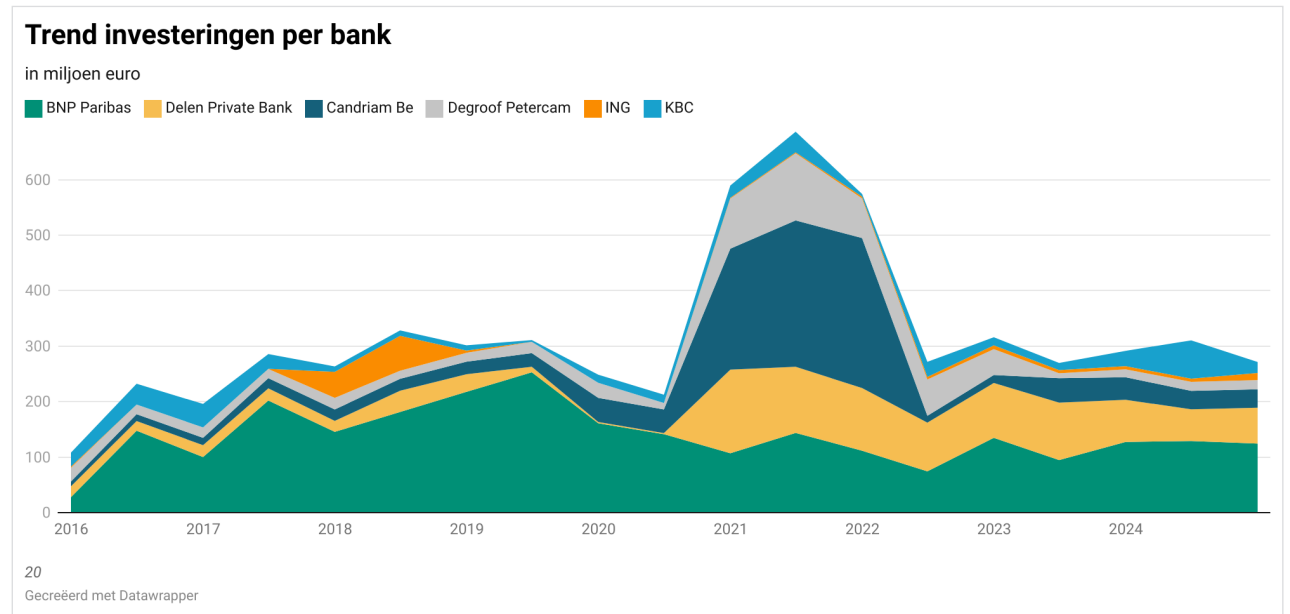
BNP Paribas is de belangrijkste aanbieder van kredietdiensten aan risicobedrijven, met in totaal bijna **12 miljard euro** aan leningen en onderwriting. **ING** komt daarna met **6,2 miljard euro**, en op afstand volgt **KBC** met **1,2 miljard euro** aan geleverde kredietdiensten sinds 2016. Hoewel deze aantallen in absolute zin sterk verschillen, komen ze vrij precies overeen met de relatieve omvang van deze drie banken.⁶³

Ook op het gebied van aandelenbezit spant BNP Paribas de kroon, met in totaal **128 miljoen euro** aan aandelen in de geselecteerde bedrijven. Maar waar BNP tot 2021 het absolute leeuwendeel van deze investeringen deed, is de bijdrage van **Delen en Candriam**, en in mindere mate **KBC**, de afgelopen jaren toegenomen.

Het is duidelijk dat de stroom van kredieten de afgelopen jaren niet verminderd is, en zo mogelijk zelfs is toegenomen. Ook investeringen in aandelen zijn over het algemeen constant gebleven, met uitzondering van een grote, tijdelijke piek in 2021 door een sterke toename van investeringen in Unilever, hoofdzakelijk door Candriam en Delen.

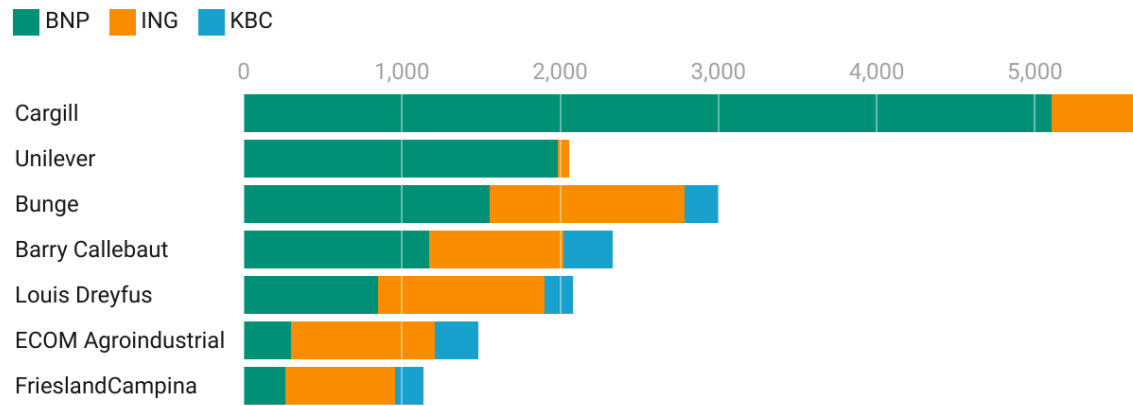
De ondertekening van het Global Biodiversity Framework in 2022 is dan ook niet terug te zien in de totale cijfers, evenals de lancering van de Principles for Responsible Banking in 2019. De impact van deze initiatieven op de gehele financiering van risico-activiteiten lijkt dus tot nog toe beperkt.

Dit beeld van de ontwikkelingen binnen België komt daarmee overeen met de verontrustende cijfers uit eerder internationaal onderzoek, die ook suggereren dat de geldstroom naar ontbossing eerder groeit dan krimpt.

Krediet per bedrijf - grote spelers

in miljoen euro

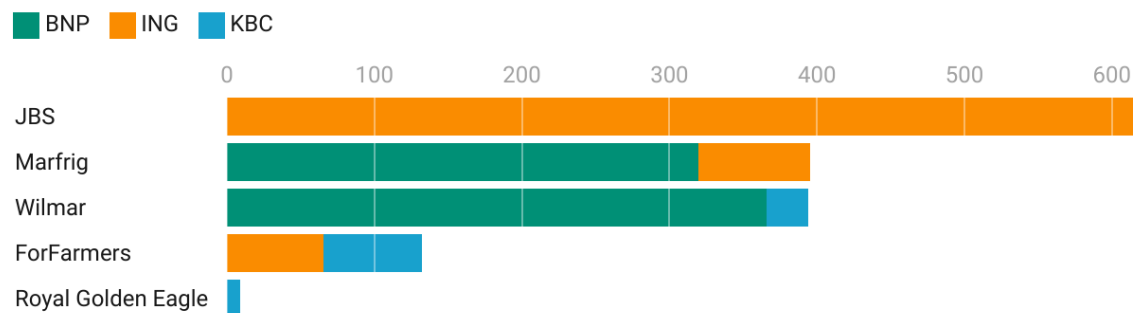

Periode 2016-2024

Created with Datawrapper

Krediet per bedrijf - kleinere spelers

in miljoen euro

Periode 2016-2024

Created with Datawrapper

3.2.2. Kredieten

BNP Paribas

Uit de algemene trends bleek al dat BNP Paribas met grote voorsprong de belangrijkste geldschieter is voor de geselecteerde risicobedrijven. De grootbank heeft sinds 2016 bijna ieder bedrijf op onze lijst als klant gehad, en de totale financiering is de afgelopen jaren toegenomen.

Opvallend is onder andere de nauwe band met het Amerikaanse **Cargill**, een gigant in de agro-industrie. BNP leverde in totaal meer dan **vijf miljard** aan kredietdiensten aan dit bedrijf, dat in de afgelopen jaren gelinkt werd aan de ontbossing van tienduizenden hectares.⁶⁴

Behalve de relaties met andere controversiële traders in risicoproducten, zoals **Bunge** en **Louis Dreyfus**, is ook de **329 miljoen** aan krediet voor vleesproducent **Marfrig** opmerkelijk. Hoewel de financieringsrelatie minder omvangrijk is, wordt het Braziliaanse Marfrig structureel gelinkt aan desastreuze bosbranden en malafide veehouders, waardoor onder andere Nestlé al naar een andere leverancier is overgeschakeld.

ING

Ook ING lijkt vooral grote traders als belangrijkste klanten te hebben, met leningen en underwriting van respectievelijk **1,2 miljard** aan **Bunge** en **1,1 miljard** aan **Louis Dreyfus**.

Het meest opzienbarend zijn echter de kredietdiensten ter waarde van **624 miljoen euro** aan de Braziliaanse vleesgigant **JBS**. ING is daarmee ogenschijnlijk de enige bank in België die dit beruchte bedrijf als klant heeft. JBS staat bekend als één van de meest notoire actoren op het gebied van ontbossing en mensenrechtenschendingen in Amazonegebied, en is gelinkt aan de ontbossing van honderdduizenden hectares.

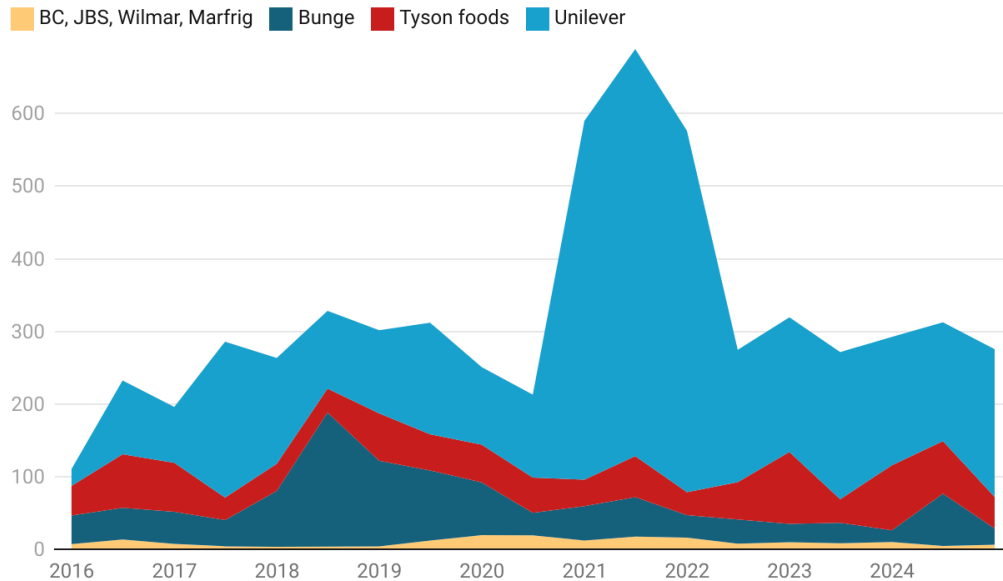
KBC

De omvang van de financiering door KBC is vanzelfsprekend aanzienlijk kleiner dan die door internationale grootbanken als ING en BNP Paribas. Ook is KBC wat betreft het eigen investeringsbeleid en toezeggingen een van de meer vooruitstrevende financiële instellingen in België op het gebied van biodiversiteit. Samen met Degroof Petercam is KBC op dit moment de enige Belgische onderkenaar van de eerder genoemde TNFD en PRB. Ook in de laatste Bankwijzer van FairFin scoorde het beleid van KBC een voldoende op het gebied van biodiversiteit.

Ondanks dit relatief vooruitstrevende beleid springen een paar van de feitelijke financieringsrelaties in het oog. Allereerst blijkt **Bunge** een belangrijke klant van KBC te zijn, met **211 miljoen** aan leningen en underwriting. Deze Amerikaanse handelaar in risicoproducten wordt regelmatig gelinkt aan grootschalige ontbossing, onder andere door sojaproductie in Brazilië en door palmolieproductie in Indonesië. Nog opmerkelijker is de, weliswaar beperkte, relatie met een dochteronderneming van **Royal Golden Eagle**. Deze bedrijvengroep is met name actief in de productie van palmolie en houtpulp, en een belangrijke veroorzaker van ontbossing van Indonesië. Bovendien is de complexe bedrijfsstructuur van RGE een schoolvoorbeeld van hoe bedrijven ondoorzichtige conglomeraatstructuren kunnen gebruiken om onder de radar te blijven.

Trend investeringen per bedrijf

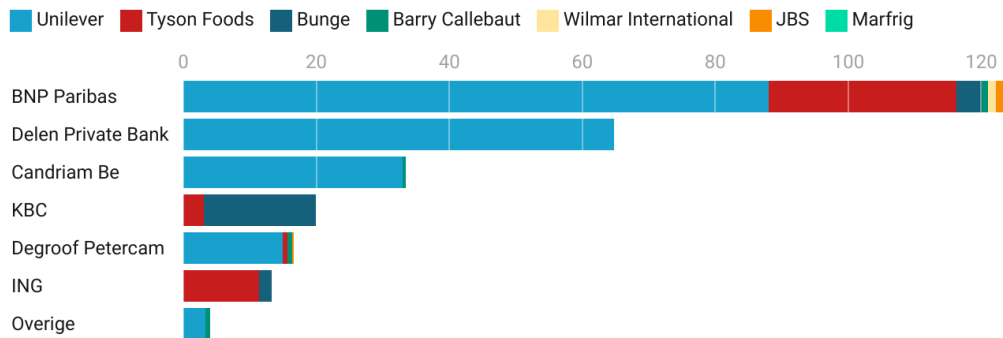
in miljoen euro

Gecreëerd met Datawrapper

Aandelenportefeuille per bank

in miljoen euro

Aandelenposities op 31 december 2024

Gecreëerd met Datawrapper

3.2.3. Investerings

Op het gebied van investeringen valt op dat Belgische financiële instellingen voornamelijk aandelen hebben in levensmiddelenbedrijf **Unilever**, met **203 miljoen euro**, goed voor ruim 70% van het totaal. **Candriam** en **Delen** investeren zelfs in (vrijwel) geen enkel ander bedrijf op de lijst. De andere banken investeren in mindere mate ook in Amerikaanse vleesproducent **Tyson Foods** (43 miljoen euro) en handelaar **Bunge** (22 miljoen euro).

De dominantie van Unilever in de Belgische aandelenportefeuilles is opvallend. Unilever wordt relatief minder vaak in verbinding gebracht met grootschalige ontbossing als een aantal andere spelers genoemd in dit rapport. Desalniettemin loopt Unilever als een van de grootste inkopers van palmolie ter wereld nog altijd een groot risico om bij te dragen aan ontbossing.

BNP Paribas is, naast crediteur, ook investeerder in alle geselecteerde bedrijven. Hoewel het leeuwendeel van de portefeuille van BNP Paribas uit Unilever-aandelen bestaat, heeft de bank als enige investeerder in België ook posities in zowel **JBS** (2,2 miljoen euro) als **Marfrig** (0,2 miljoen euro).

Degroof Petercam heeft, ondanks haar positieve verbintenissen onder de PRB en TNFD, een klein belang in **JBS** (0,17 miljoen euro). Dit soort geringe bedragen suggereert echter dat het waarschijnlijk om investeringen via een zogenaamd indexfonds of ETF gaat.⁶⁵ Dit zijn fondsen die veel verschillende aandelen samenvoegen in één pakket. Via één investering zet je zo in op honderden bedrijven tegelijk, maar telkens via kleine bedragen. De aanbieders van deze fondsen hebben dus een grote impact via de samenstelling van hun fonds. Voor verantwoordelijke beleggers is het daarom van belang om de juiste indexaanbieder te kiezen.

Ten slotte valt op dat **KBC** een relatief groot aandeel in **Bunge** heeft (17 miljoen euro). Daarmee is het veruit de grootste aandeelhouder van Bunge in België. Bovendien bezat KBC tot deze zomer bijna **70 miljoen euro** aan Bunge-aandelen, waarmee het op dat moment wereldwijd een van de belangrijkste aandeelhouders was.

Toelichting bij de data

Het financiële onderzoek in de Refinitiv-database werd uitgevoerd in januari 2025. De data werd geëxporteerd op 20 januari 2025. Van elk bedrijf uit de lijst in Annex I werden de corporate deals in leningen en underwriting bekeken, voor de periode 1/1/16 tot 1/12/24. Aandelenposities werden per kwartaal verzameld van de periode 1/1/16 tot 31/12/24. De waarde van aandelen werd op 31/12/24 bepaald. Alle data is verzameld in dollars en voor dit dossier omgezet naar euro's volgens de wisselkoers van 0,97 euro per dollar, de koers van 20 januari. Bij gesyndiceerde leningen en underwriting werd het aandeel van elke betrokken bank op basis van fee data geschat. Als zulke data niet in Refinitiv beschikbaar waren, werd de relatieve verhouding tussen de syndicaatspartners geschat aan de hand van de door onderzoeksbureau Profundo ontwikkelde "book ratio".⁶⁶

Conclusie

In dit rapport hebben we geprobeerd een beeld te schetsen van hoe Belgische financiële instellingen betrokken zijn bij het aanwakkeren van ontbossing, door bedrijven met een hoog ontbossingsrisico te financieren. In lijn met eerder internationaal onderzoek zijn de resultaten verontrustend. Niet alleen is de omvang van financiering aanzienlijk, met bijna **19 miljard aan kredieten** en **276 miljoen aan aandelen**, ook lijkt de geldstroom eerder te groeien dan te krimpen. In een tijd waarin het onmiddellijk afbouwen van CO₂-uitstoot en stoppen van natuurvernietiging van existentieel belang is, is dat een verbijsterende conclusie.

Belgisch spaargeld blijft naar ontbossing vloeien, vrijwel ongehinderd door stevig wetgevende kaders of normen. Een functionerend regelgevend kader, in lijn met de internationale toezeggingen van België en de EU onder de GBF, ontbreekt vrijwel volledig. Er zijn geen preventiemechanismes, nauwelijks positieve prikkels voor duurzame investeringen, en ook Europese transparantie- en rapportagewetten als de CSRD zijn onvolledig en kwetsbaar.

De afgelopen maanden werd Europese regelgeving veelvuldig als zeer belastend en problematisch afgeschilderd, maar dit rapport laat zien dat dit een vertekende voorstelling van zaken is. Voor de financiële sector in het bijzonder zijn er zo goed als geen regels die schadelijke investeringen in zaken als ontbossing verhinderen.

De gevolgen van deze ongebreidelde financiering van ontbossing zijn desastreus, voor mens, natuur en economie. Niet alleen verliezen bosbeschermers en lokale gemeenschappen hun woonplaats en levensonderhoud, ook zorgt ontbossing voor het verlies van ecosysteemdiensten van onschatbare waarde. Bovendien zullen de kosten niet enkel lokaal blijven: ontbossing bedreigt essentiële koolstofreservoirs en een belangrijk deel van de overblijvende biodiversiteit die cruciaal zijn voor de stabiliteit van ons klimaat en de leefbaarheid van de planeet.

De politiek moet ingrijpen om te zorgen dat deze kosten meewegen in de beslissingen van de financiële sector. Belgische burgers liggen hier wel degelijk van wakker: 71% geeft een score van zeven of hoger op de bezorgdheid over wereldwijd biodiversiteitsverlies.⁶⁷ Daarom roepen we Belgische beleidsmakers op: maak hier werk van, zowel op Belgisch als op Europees niveau. Voer op internationaal vlak mee het pleidooi voor een regelgevend kader dat de geldstroom verlegt van ontbossing naar investeringen die bossen en maatschappij beschermen. Voor onze bossen, en voor alle bosbeschermers die onze samenleving en economie al eeuwenlang ondersteunen, gratis en voor niets.

© Gieljan Van Goethem

Eindnoten

- 1 Forests & Finance, 2024a
- 2 Greenpeace, Milieudefensie & Harvest, 2024
- 3 FAO, 2022
- 4 IPBES, 2019
- 5 MEA, 2015
- 6 16,2 biljoen USD (2007 valuta) in 2011, specifiek voor bossen. Voor alle ecosysteemdiensten gaat het over 125 biljoen (Costanza et al, 2014)
- 7 WRI, 2024
- 8 Global Forest Watch, 2024
- 9 Forest Declaration Assessment Platform, 2024
- 10 Forest Declaration Assessment Platform, 2024
- 11 Leite-Filho et al., 2021
- 12 Flores et al., 2024
- 13 Berekening op basis van meerdere bronnen (IPCC, 2019, Pan et al., 2024, FAO, 2022)
- 14 Pan et al., 2024
- 15 IPBES, 2019
- 16 FAO, 2022
- 17 World Resources Institute, 2023
- 18 Global Witness, 2024
- 19 Pendrill et al., 2022, FAO, 2022
- 20 Meyfroidt et al., 2013
- 21 Alaerts et al., 2023
- 22 Weibe & Wilcove, 2025
- 23 WWF, 2021 & Richens, 2021
- 24 Miranda et al., 2024
- 25 Europese Unie, 2023
- 26 Müller et al, 2024
- 27 GFW, 2024
- 28 Copernicus, 2024
- 29 Global Forest Watch, 2025
- 30 Mongabay, 2024
- 31 Percentage ontbossing in het territorium van de Siekopai: periode 2014-2018: 0,101% / periode 2019-2021: 0,15% percentage ontbossing in de bufferzone van 15 km rond hun territorium: 2014-2018: 0,365% - 2019-2021: 0,514% - bron: Yakum, 2025
- 32 ECB, 2024a
- 33 ECB, 2024b
- 34 Boldrini et al., 2023
- 35 Fairfin, 2023
- 36 CBD, 2022
- 37 Federale Regering Bart De Wever, 2025
- 38 ECB, 2024b
- 39 UNEP, 2023
- 40 FDA, 2024
- 41 Forests & Finance, 2024b
- 42 Corporate Knights, 2025, Reuters, 2023
- 43 Rijk & Kuepper, 2024
- 44 Forests & Finance, 2024b
- 45 Milieudefensie, 2022
- 46 Eiris Foundation, 2024
- 47 Jäger, 2024
- 48 EEA, 2024
- 49 E3G, 2022
- 50 European Union, 2023b, Van Gelder et al., 2024
- 51 Reclaim Finance, 2024
- 52 Voxeurop, 2024
- 53 De originele CSRD werd geschat op meer dan 50.000 bedrijven van toepassing te zijn. Dat is vijf keer meer dan de oude rapportagewet NFRD, die voor slechts 10.000 bedrijven gold. Onder het Omnibus-voorstel worden de criteria van de CSRD echter nog beperkter dan onder de NFRD.
- 54 SOMO, 2025 , Rijk & Van, 2024
- 55 EU observer, 2025
- 56 Financial Times, 2025
- 57 TRASE, 2024
- 58 UNIDO, 2006
- 59 Belfius, 2024
- 60 Belfius Asset Management, 2024
- 61 Unilever, 2025
- 62 Greenpeace, Milieudefensie en Harvest, 2024

- 63 Totale activa in 2023 bedroeg 2590 miljard voor BNP (BNP Paribas, 2024), 976 miljard voor ING (ING,2024), en 347 miljard voor KBC (KBC, 2024)
- 64 Voor deze betrokkenheid van Cargill, maar ook voor de rest van de bedrijven, zie Annex I
- 65 Investopedia, 2024
- 66 Zie bijvoorbeeld Sanchez-Gonzalez, 2024
- 67 FOD Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu, 2024

Bronnen

Alaerts K., Stevens M., Christis M. (2023). “De impact van Vlaanderen op de biodiversiteit in de wereld: op zoek naar indicatoren.” *Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek* (16). Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel. Geraadpleegd van: doi.org/10.21436/inbor.93521832

Amnesty International (2016, 30 november). *Indonesia: The Great Palm Oil Scandal: Labour abuses behind big brand names*. Geraadpleegd van: <https://www.amnesty.org/en/documents/asa21/5243/2016/en/>

Amnesty International (2020, 15 juli). *Brazil: From forest to farmland – Cattle illegally grazed in Brazil’s Amazon found in JBS’s supply chain*. Geraadpleegd van: <https://www.amnesty.org/en/documents/amr19/2657/2020/en/>

Belfius (2024). *Jaarverslag 2023*. Geraadpleegd van: <https://www.belfius.be/about-us/dam/corporate/investors/ratios-en-rapporten/belfius-reports/nl/Jaarverslag-2023-NL.pdf>

Belfius Asset Management (2024, april). *Verslag over Actief Aandeelhouderschap 2023*. Geraadpleegd van: <https://www.belfiusam.be/common/NL/multimedia/MMDownloadableFile/belfius-as-set-management/active-ownership-report.pdf>

BNP Paribas (2024). Geraadpleegd van: <https://invest.bnpparibas/en/results>

Boldrini, S., Ceglar, A., Lelli, C., Parisi, L., Heemskerk, I. (2023). “Living in a world of

disappearing nature: physical risk and the implications for financial stability.” *ECB Occasional paper series*. Geraadpleegd van: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpops/ecb.op333~1b97e436be.en.pdf>

CBD (2022). *Kunming-Montreal Global Biodiversity Framework*. Geraadpleegd van: <https://www.cbd.int/gbf/targets>.

Copernicus (2024, 20 september). *South America sees historic emissions during 2024 wildfire season*. Geraadpleegd van <https://atmosphere.copernicus.eu/south-america-sees-historic-emissions-during-2024-wildfire-season>

Corporate Knights (2025, 15 Januari). *The anti-ESG movement scores a victory as net-zero financial alliance unravels*. Geraadpleegd van: <https://www.corporateknights.com/category-finance/anti-esg-movement-scores-win-against-net-zero-finance/>

Costanza, R., de Groot, R., Sutton, P., van der Ploeg, S., Anderson, S. J., Kubiszewski, I., Farber, S., Turner, R. K. (2014). “Changes in the global value of ecosystem services.” *Global Environmental Change*, Volume 26, pp 152-158, ISSN 0959-3780, Geraadpleegd van: <https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2014.04.002>.

De Standaard (2023, 3 juni). “Ook voor Belgische kaas en hamburgers wordt regenwoud gekapt.” Uit de reeks *Conflictsoja*. Geraadpleegd van: <https://www.standaard.be/conflictsoja/amazone>

E3G (2022, 16 september). *When is gas “green” according to the EU Taxonomy?* Geraadpleegd van: <https://www.e3g.org/news/when-is-gas-green-according-to-the-eu-taxonomy/>

ECB (2024a, 19 november). “Taking Account of Nature, Naturally.” Speech by Frank Elderson, Member of the Executive Board of the ECB and Vice-Chair of the Supervisory Board of the ECB, at the tenth Green Finance Forum *Innovate in Nature*. Geraadpleegd via: <https://www.ecb.europa.eu/press/key/date/2024/html/ecb.sp241119~3eeb812c74.en.html#:~:text=Since%20our%20economy%20relies%20on,ones%20who%20make%20environmental%20policies.>

ECB (2024b). “Economic and Financial Impacts of Nature Degradation and Biodiversity Loss”. *ECB Economic Bulletin*, issue 6/2024. Geraadpleegd van: https://www.ecb.europa.eu/press/economic-bulletin/articles/2024/html/ecb.ebart202406_02~ae87ac450e.en.html#toc4

EEA (2024, 4 november). *Green bonds in Europe*. Geraadpleegd van: <https://www.eea.europa.eu/en/analysis/indicators/green-bonds-8th-eap>

Eiris Foundation (2024). *Financial Sector Lobbying of the EU Corporate Sustainability Due Diligence Directive: a Social Lobby Map Analysis*. <https://eirissfoundation.org/wp-content/uploads/2024/11/Social-Lobbymap-analysis-Final-Report.pdf>

EU Observer (2025, 3 maart). *How the EU distorts data to justify green deregulation*. Geraadpleegd

van: <https://euobserver.com/Green%20Economy/ar768ab3e5>

Euractiv (2022, 1 december). *EU ministers exclude finance from due diligence law in victory for France*. Geraadpleegd van: <https://www.euractiv.com/section/economy-jobs/news/eu-ministers-exclude-finance-from-due-diligence-law-in-victory-for-france/>

Euractiv (2022, 13 december). *Banks escape EU due diligence obligation on deforestation, again*. Geraadpleegd van: <https://www.euractiv.com/section/energy-environment/news/banks-escape-eu-due-diligence-obligation-on-deforestation-again/>

Europese Unie (2023). *Regulation (EU) 2023/1115 on Deforestation-free Products*. Geraadpleegd van https://environment.ec.europa.eu/topics/forests/deforestation/regulation-deforestation-free-products_en

Europese Unie (2023). *Commission Delegated Regulation (EU) 2023/2486*. Geraadpleegd van: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32023R2486>

Fairfin (2023, 15 november). *Belgisch geld voor nieuwe fossiele infrastructuur*. Geraadpleegd van: <https://www.fairfin.be/sites/default/files/2023-11/FairFin-dossier-belgisch-geld-nieuw-fossiel.pdf>

FAO (2022). *The State of the World's Forests 2022. Forest pathways for green recovery and*

building inclusive, resilient and sustainable economies. Rome, FAO. <https://doi.org/10.4060/cb9360en> Geraadpleegd van: <https://openknowledge.fao.org/server/api/core/bitstreams/f81551bf-0a78-498b-a0a6-17f21467389d/content>

FAOStat (2025, februari). *Food and Agriculture Data*. Geraadpleegd van: <https://www.fao.org/faostat/>

Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu (2025). *Biodiversiteitsbarometer*. Geraadpleegd van: <https://bebiodiversity.be/wp-content/uploads/2025/02/Rapport-Biodiversiteitsbarometer.pdf>

Federale Regering Bart De Wever (2025, 12 februari). *Belgisch Federaal Regeerakkoord 2025 - 2029*. Geraadpleegd van: http://www.belgium.be/sites/default/files/resources/publication/files/Regeerakkoord-Bart_De_Wever_nl.pdf

Financial Times (2025, 14 Februari). *Forget the US – Europe has successfully put tariffs on itself*. Geraadpleegd van: <https://www.ft.com/content/13a830ce-071a-477f-864c-e499ce9e6065>

Flores, B.M., Montoya, E., Sakschewski, B. et al. *Critical transitions in the Amazon forest system*. Nature 626, 555–564 (2024). Geraadpleegd van: <https://doi.org/10.1038/s41586-023-06970-0>

Forest Declaration Assessment Partners (2024, Oktober). *Forests under fire: Tracking progress on 2030 forest goals*. Climate Focus (coordinator & editor). Beschikbaar op: www.forestdeclaration.org.

Geraadpleegd van: <https://forestdeclaration.org/wp-content/uploads/2024/10/2024ForestDeclarationAssessment.pdf>

Forests & Finance (2024a). *Banking on Biodiversity Collapse*. Geraadpleegd van: https://forestsandfinance.org/wp-content/uploads/2024/10/BOBC_2024_FullReport_EN.pdf

Forests & Finance (2024b, 16 oktober). *Case studies: Bunge and the Illusion of TNFD Disclosure as Progress*. Geraadpleegd van: <https://forestsandfinance.org/case-studies/bobc2024-bunge-and-the-illusion-of-tnfd-disclosure-as-progress/>

Global Canopy (2025, februari). *Forest 500 company rankings*. Geraadpleegd van: <https://forest500.org/rankings/companies/>

Global Forest Watch (2024, 4 april). “Tropical Forest Loss Drops Steeply in Brazil and Colombia, but High Rates Persist Overall.” *Global Forest Review*. Washington, DC: World Resources Institute. Geraadpleegd van: <https://research.wri.org/gfr/latest-analysis-deforestation-trends>.

Global Witness (2024, 22 augustus). *One football field of tropical forest a day destroyed by farms supplying JBS*. Geraadpleegd van: <https://globalwitness.org/en/campaigns/forests/one-football-field-of-tropical-forest-a-day-destroyed-by-farms-supplying-jbs/>

Global Witness (2022, 26 september). *Amazon palm. Major international brands sourcing palm oil from Brazilian plantations linked to*

violence, torture and land fraud. Geraadpleegd van: <https://globalwitness.org/en/campaigns/land-and-environmental-defenders/amazon-palm/>

Global Witness (2021). *Deforestation Dividends: How global banks profit from rainforest destruction and human rights abuses*. Geraadpleegd van: <https://globalwitness.org/en/campaigns/forests/deforestation-dividends/>

Global Witness (2024). *Missing voices report*. Geraadpleegd van: <https://globalwitness.org/en/campaigns/land-and-environmental-defenders/missing-voices/#resource-library>

Greenpeace International (2018, september). *Now or Never to Reform the Palm Oil industry*. Geraadpleegd van : <https://www.greenpeace.org/international/publication/18455/the-final-count-down-forests-indonesia-palm-oil/>

Greenpeace International, Milieudefensie, Harvest (2024). *Bankrolling ecosystem destruction The EU must stop the cash flow to businesses destroying nature*. Geraadpleegd van: <https://www.greenpeace.org/static/planet4-international-stateless/2024/03/849d7bf0-bankrolling-ecosystem-destruction-revised.pdf>

ING (2024). *Annual Report 2023*. Geraadpleegd van: <https://www.ing.com/Version-of-Investors/Financial-performance/Annual-reports/2023.htm>

Investopedia (2024, 1 augustus). *Exchange-Traded Fund (ETF): How to Invest and What It Is*. Geraadpleegd van: <https://www.investopedia.com/terms/e/etf.asp>

IPBES (2019). *Global assessment report on biodiversity and ecosystem services of the Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services*. E. S. Brondizio, J. Settele, S. Díaz, and H. T. Ngo (editors). IPBES secretariat, Bonn, Germany. <https://doi.org/10.5281/zenodo.3831673>

IPCC (2019). *Climate Change and Land: an IPCC special report on climate change, desertification, land degradation, sustainable land management, food security, and greenhouse gas fluxes in terrestrial ecosystems*. Geraadpleegd van: <https://www.ipcc.ch/srcl/>

Jäger, J. (2024, 12 november). *The exclusion of the financial sector from the EU CSDDD reveals a lack of commitment to ESG*. Geraadpleegd van: <https://www.sustainablesupplychains.org/blog/the-exclusion-of-the-financial-sector-from-the-eu-csddd-reveals-a-lack-of-commitment-to-esg/>

KBC (2024). *Annual report KBC group 2023*. Geraadpleegd van: <https://www.kbc.com/content/dam/kbccom/doc/investor-relations/Results/jvs-2023/jvs-2023-grp-en.pdf>

Leite-Filho, A.T., Soares-Filho, B.S., Davis, J.L. et al. (2021). "Deforestation reduces rainfall and agricultural revenues in the Brazilian Amazon".

Nat Commun 12, 2591.. Geraadpleegd van: <https://doi.org/10.1038/s41467-021-22840-7>

Meyfroidt, P., Lambin, E.F., Erb, K.H., Hertel, T.W. (2013). "Globalization of land use: distant drivers of land change and geographic displacement of land use." *Current Opinion in Environmental Sustainability*, Volume 5, Issue 5, 2013, pp 438-444, ISSN 1877-3435. Geraadpleegd van: <https://doi.org/10.1016/j.cosust.2013.04.003>.

Mighty Earth (2024, 14 maart). *Rapid Response Report #2: Soy. Monitoring deforestation in brazilian supply chains*. Geraadpleegd van: <https://mightyearth.org/article/rapid-response-soy-report-monitoring-deforestation-in-brazilian-supply-chain/>

Mighty Earth (2024). *Saving The Cerrado: Why Bunge; Supermarkets And Governments Must Act Fast*. Geraadpleegd van: https://www.mightyearth.org/wp-content/uploads/BUNGE_Saving_the_Cerrado.pdf

Mighty Earth (2017). *Chocolate's dark secret. How the Cocoa Industry Destroys National Parks*. Geraadpleegd van: https://www.mightyearth.org/wp-content/uploads/2017/09/chocolates_dark_secret_english_web.pdf

Milieudefensie (2022, 5 december). *Financial Institutions Simply Cannot Be Left Out Of EU Deforestation Regulation*. Geraadpleegd van: <https://en.milieudefensie.nl/news/>

financial-institutions-simply-can-not-be-left-out-of-eu-deforestation-regulation

Millennium Ecosystem Assessment (2005). *Ecosystems and Human Well-Being: Synthesis*. World Resources Institute, Washington, DC. Geraadpleegd van: <https://www.millenniumassessment.org/documents/document.356.aspx.pdf>

Miranda, J., Britz, W. & Börner, J. (2024). “Impacts of commodity prices and governance on the expansion of tropical agricultural frontiers.” *Sci Rep* 14, 9209. Geraadpleegd van: <https://doi.org/10.1038/s41598-024-59446-0>

Mongabay (2024, 8 juli). *La palma se expande sin control en la Amazonía ecuatoriana y genera divisiones en pueblos indígenas*. Geraadpleegd van: <https://es.mongabay.com/2024/07/palma-se-expande-sin-control-amazonia-ecuatoriana-genera-divisiones-en-pueblos-indigenas/>

Müller, R., Montero, J.C., Mariaca, G. (2024). *Causas, actores y dinámicas de la deforestación en Bolivia – 2010–2022*. CEDLA.

Our World in Data (2024, mei). *Drivers of Deforestation*. Geraadpleegd van: <https://ourworldindata.org/drivers-of-deforestation>

Pan, Y., Birdsey, R.A., Phillips, O.L. et al. (2024). “The enduring world forest carbon sink.” *Nature* 631, 563–569. Geraadpleegd van: <https://doi.org/10.1038/s41586-024-07602-x>

Pendrill, F. et al. (2022). “Disentangling the numbers behind agriculture-driven tropical deforestation.” *Science* 377, eabm 9267. Geraadpleegd van: <https://www.science.org/doi/10.1126/science.abm9267>

Rainforest Action Network (2024, 18 maart). *Exposing Royal Golden Eagle Group’s Sprawling Empire of Destruction*. Geraadpleegd van: <https://www.ran.org/forest-frontlines/exposing-royal-golden-eagle-groups-sprawling-empire-of-destruction/>

Rainforest Action Network (2024). *Feeding Deforestation: How Millions of Tons of Palm Oil Goes Unaccounted for in the Form of Animal Feed*. Geraadpleegd van: https://www.ran.org/wp-content/uploads/2024/05/RAN_Feeding_Deforestation_2024_.pdf

Reclaim Finance (2024, 7 oktober). *SFDR: Three changes to make sustainable finance disclosures useful*. Geraadpleegd van: <https://reclaimfinance.org/site/en/2024/10/07/sfdr-three-changes-to-make-sustainable-finance-disclosures-useful/>

Reuters (2023, 29 november). *Exclusive: Four banks quit initiative assessing climate target*. Geraadpleegd van: <https://www.reuters.com/sustainability/four-banks-quit-initiative-assessing-climate-targets-sources-2023-11-29/>

Reuters (2024, 5 september). *Soy Grown Illegally on Brazil’s Tribal Lands Finds Its Way to Global Markets*. Geraadpleegd van: <https://www.reuters.com/markets/commodities/>

soy-grown-illegally-brazils-tribal-lands-finds-its-way-global-markets-2024-09-05/

Richens, J. (2021, 13 april). *Trase data highlights EU’s role in deforestation*. Trase. Geraadpleegd van: <https://doi.org/10.48650/Y0K0-1044>.

Rijk, G., Kuepper B. (2024, December). *EUDR Compliance Cost: Economic analysis of EUDR cost implications for companies and consumers*. Amsterdam, The Netherlands: Profundo. Geraadpleegd van: <https://hwkvufmtfxjkrhbrfqkj.supabase.co/storage/v1/object/public/PUB/Report-EUDRCompliance-5Feb2025.pdf>

Rijk, G., Van, L.P. (2024, December). *Financing meat, dairy and feed production; Bank of America, Citigroup, and JP Morgan Chase face financial risks*. Amsterdam, The Netherlands: Profundo. Geraadpleegd van: https://hwkvufmtfxjkrhbrfqkj.supabase.co/storage/v1/object/public/PUB/USA-MeatDairyFeed_Full_Report.pdf

Sanchez-Gonzalez, J. (2024, September). *German financial institutions decarbonising their energy portfolios*. Amsterdam, The Netherlands: Profundo. Geraadpleegd van: <https://www.facing-finance.org/files/2024/09/2024-090X-XGermanXfinancialXinstitutionsXdecarbonizingXtheirXenergyXportfoliosX-XdraftXresearchXnoteX240912.pdf>

SOMO (2025, 25 Februari). *CSDDD: Companies cry ‘burden’ while paying out billions to shareholders*. Geraadpleegd van: <https://www>.

somo.nl/csddd-companies-cry-burden-while-paying-out-billions-to-shareholders/

TEEB (2010). *The Economics of Ecosystems and Biodiversity: Mainstreaming the Economics of Nature: A synthesis of the approach, conclusions and recommendations of TEEB*. Geraadpleegd van: <https://www.teebweb.org/wp-content/uploads/Study%20and%20Reports/Reports/Synthesis%20report/TEEB%20Synthesis%20Report%202010.pdf>

Thomson, E., Franklin, H. (2024). *A decade of deforestation data*. Global Canopy, Oxford, UK. Geraadpleegd van: https://forest500.org/wp-content/uploads/2024/02/Forest500_Annual-Report-2024_Final.pdf

TRASE (2025, februari). *Open Data*. Geraadpleegd van: <https://trase.earth/open-data>

Van Gelder, J.W. et al. (2024, October). *Regulating finance for biodiversity - An Assessment for the Global Biodiversity Framework*. Amsterdam, The Netherlands: Forests & Finance. Geraadpleegd van: <https://forestsandfinance.org/wp-content/uploads/2024/10/FFC-2024-Regulating-Finance-for-Biodiversity-Full-Report-FINAL-EN-.pdf>

Voxeurop (2024, 25 juni). *How big finance green-washes climate crisis culprits*. Geraadpleegd van: <https://voxeurop.eu/en/big-finance-green-washing-climate-crisis-culprits/>

Wiebe, R.A., Wilcove, D.S. (2025). "Global biodiversity loss from outsourced deforestation." *Nature*

639, pp. 389-394. Geraadpleegd van: <https://doi.org/10.1038/s41586-024-08569-5>

Willett, Walter et al. (2019). "Food in the Anthropocene: the EAT-Lancet Commission on healthy diets from sustainable food systems." *The Lancet*, Volume 393, Issue 10170, pp 447 - 492. Geraadpleegd van: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0140673618317884>

World Resources Institute (2023). *8 Facts about Community Land and Biodiversity Conservation*. Geraadpleegd van: <https://files.wri.org/d8/s3fs-public/2023-04/8-facts-community-land-biodiversity-conservation.pdf>

World Resources Institute (2024, 13 Augustus). *The Latest Data Confirms: Forest Fires Are Getting Worse*. Geraadpleegd van: <https://www.wri.org/insights/global-trends-forest-fires>

WWF (2021). *Stepping Up? The Continuing Impact Of EU Consumption On Nature Worldwide*. Geraadpleegd van: https://wwfeu.awsassets.panda.org/downloads/new_stepping_up_the_continuing_impact_of_eu_consumption_on_nature_worldwide_fullreport.pdf

UNIDO (2006). *Global Value Chains in the Agrifood Sector*. Geraadpleegd van: https://www.unido.org/sites/default/files/2009-05/Global_value_chains_in_the_agrifood_sector_0.pdf

Unilever (2025). *Debt investors*. Geraadpleegd van: <https://www.unilever.com/investors/debt-investors/>

Yakum (2025). *Schriftelijke mededeling aan BOS+*.

Annex I

Onderzochte bedrijven

Hieronder geven we een overzicht van de bedrijven die werden meegenomen in het onderzoek op basis van de beschreven criteria, met een korte beschrijving.

Voor elk bedrijf waarvoor die beschikbaar is, geven we ook volgende bijkomende informatie mee die relevant is voor het risico op ontbossing:

- Een inschatting door TRASE van de blootstelling van een bedrijf aan oppervlakteontbossing in de waardeketen. De waarde wordt berekend door ontbossing door het product in een bepaald gebied te koppelen aan waardeketens, in verhouding tot de verhandelde volumes van het product uit dat gebied door het bedrijf in kwestie.¹ TRASE is een non-profitorganisatie die transparantie wil bieden in ontbossing en de handel in landbouwgrondstoffen. De indicator geeft dus niet weer hoeveel bos verdwenen is (in oppervlakte), maar is wel een goede risico-indicator voor het feit dat het bedrijf ontbossing heeft veroorzaakt.
- De score die het bedrijf krijgt in de Forest 500-lijst.² Die lijst evalueert het beleid van de 500 grootste banken en bedrijven actief in sectoren met ontbossingsrisico, en geeft, op basis van een grondige analyse, scores op bestaand beleid dat ontbossing moet voorkomen. De score in het rapport is geen evaluatie van de effectieve resultaten op terrein, maar een goed beleid is een eerste en onmisbare stap om ontbossing effectief tegen

1 TRASE, 2025

2 Global Canopy, 2025

te gaan. Van de bedrijven die zijn meegenomen in dit onderzoek, scoort alleen Unilever hoger dan 50% (Ecom staat niet in de lijst). De belangrijkste conclusie van het laatste Forest 500-rapport is dan ook dat het dringend tijd is voor een veel sterker regulerend kader voor de financiële sector.

Grote handelaars in soja en andere risicoproducten

Deze grote traders zijn in meerdere of mindere mate actief in andere grondstoffen zoals palmolie, cacao en koffie. De verticale integratie verschilt ook van speler tot speler, maar over het algemeen is de handel in soja een belangrijk aandeel van hun activiteiten. De drie grote traders die we meenemen in het onderzoek, werden alle drie vermeld in journalistiek onderzoek van Reuters en De Standaard.

Bunge

Bunge Limited, een Amerikaans bedrijf, is een van de grootste handelaar-verwerkers van meerdere voedselgrondstoffen met een groot ontbossingsrisico (zoals soja, maïs, palmolie, suiker en afgeleiden zoals veevoer, biobrandstoffen of andere producten voor industriële toepassingen).

Verschillende rapporten en journalistiek onderzoek linken Bunge aan tienduizenden hectares ontbossing, voornamelijk door soja in Brazilië, maar ook door palmolie in Indonesië.³ In 2022 was Bunge

3 Greenpeace, Milieudefensie, Harvest, 2024; Mighty Earth, 2023, Mighty Earth, 2024, Forests & Finance, 2024b, Global Witness, 2022

blootgesteld aan 78.000 hectare ontbossing door export van soja uit Brazilië.⁴ Het bedrijf krijgt een score van 43% in de Forest 500-lijst.

Cargill

Cargill Incorporated, een Amerikaans familiebedrijf, is een van de grootste handelaars en verwerkers van grondstoffen met een ontbossingsrisico (zoals soja, maïs, katoen, veevoer, rundvlees, cacao, eieren, suiker, pluimvee,...). Het bedrijf opereert in een breed scala aan producten en kenmerkt zich door sterke verticale integratie van de ketens, met eigen silo's, eigen havenfaciliteiten voor export, eigen importterminals en verwerkende faciliteiten. Dit geeft het een enorme machtspositie.

Meerdere NGO-rapporten en journalistiek onderzoek linken Cargill de voorbije decennia aan tienduizenden hectare ontbossing en andere ecosysteemvernieling via producenten in verschillende regio's en voor verschillende grondstoffen (soja en maïs uit Brazilië en Bolivia, maar ook cacao uit West-Afrika en palmolie uit Zuidoost-Azië).⁵ In 2022 was Cargill via export van soja blootgesteld aan 55.000 hectare ontbossing in Brazilië en 5.800 hectare ontbossing in Bolivia. Via export van cacao in 2021 uit Ivoorkust was Cargill blootgesteld aan 200.000 hectare (het meest van alle exporteurs) en uit Ecuador aan 25.000 hectare ontbossing.⁶

4 TRASE, 2025

5 Greenpeace, Milieudefensie en Harvest, 2024, Mighty Earth, 2024, Mighty Earth 2017, Global Witness, 2022

6 TRASE, 2025

Het bedrijf krijgt een score van 48% in de Forest 500-lijst.

Dreyfus

Dreyfus LDC is een van de grootste wereldwijde handelaars van meerdere grondstoffen met een ontbossingsrisico (namelijk soja, koffie en katoen). Een rapport uit 2024 linkte Dreyfus aan ontbossing.⁷ In 2022 was Dreyfus via export van palmolie uit Indonesië blootgesteld aan 20.000 hectare ontbossing, in 2017 aan 70.000 hectare door katoen uit Brazilië, en in 2019 aan 40.000 hectare ontbossing door katoen uit Argentinië.⁸ Het bedrijf krijgt een score van 49% in de Forest 500-lijst.

Grote vlees-, veevoer- en zuivelproducenten

De consumptie van vlees en zuivel is een belangrijke oorzaak van ontbossing, zowel direct door de omvorming van bos tot grasland of akkers voor de teelt van veevoer, als indirect door de grote landinname en de daarmee gepaarde druk op overblijvende natuurlijke ecosystemen.

JBS

JBS S.A., een Braziliaans bedrijf, is een van de grootste vleesproducenten ter wereld. Het produceert, verwerkt en levert vlees (rund-, varkens- en lamsvlees), kip, vis en verwerkte vlees- en visproducten. Daarnaast verwerkt en levert het leer,

⁷ Mighty Earth, 2024

⁸ TRASE, 2025

producten met plantaardige eiwitten, persoonlijke hygiëneproducten en cosmetica, biodiesel en metalen verpakkingen. Ook is het actief als handelaar van vetten, oliën en chemische producten voor de voedsel- en hygiënesectoren.

Het bedrijf is een van de meest notoire actoren gelinkt aan ontbossing in de Amazone en andere ecosystemen. Meerdere NGO-rapporten tonen een langdurige link met enorme oppervlaktes ontbossing – honderdduizenden hectare – ingebed in de waardeketens van JBS gedurende de voorbije decennia, zelfs na de cutoff-datum van de EUDR (2020).⁹ In 2020 was JBS blootgesteld aan 230.000 hectare ontbossing door export van rundvlees, in 2018 aan 220.000 hectare door kip, beide uit Brazilië – het meeste van alle exporteurs.¹⁰ Het bedrijf krijgt een score van 31% in de Forest 500-lijst.

Daarnaast wordt het bedrijf ook gelinkt aan mensenrechtenschendingen door landinname van lokale en inheemse gemeenschappen.¹¹ Het bedrijf is herhaaldelijk veroordeeld en beboet voor illegale praktijken, onder andere voor de aankoop van grote aantallen vee van veehouders onder embargo vanwege illegale ontbossing.

⁹ Greenpeace, Milieudefensie, Harvest, 2024, Forests & Finance, 2024b, Global Witness, 2024

¹⁰ TRASE, 2025

¹¹ Amnesty International, 2020

Marfrig

Ook Marfrig is een van de grootste vleesproducenten ter wereld. Het Braziliaanse bedrijf produceert, verwerkt en levert rundvlees en verwerkte producten, en is daarnaast verwerker en leverancier van lamsvlees, andere verwerkte en bevroren voedselproducten, en leer.

Verschillende NGO-rapporten hebben de rundvlees-keten van Marfrig de voorbije jaren gelinkt aan duizenden hectare ontbossing in onder andere de Amazone en Cerrado in Brazilië, evenals aan malafide veehouders en desastreuze bosbranden die tienduizenden hectare in de as legden.¹² In 2020 was het Marfrig blootgesteld aan 91.000 hectare ontbossing door export van rundvlees uit Brazilië. Het bedrijf krijgt een score van 44% in de Forest 500-lijst.

Tyson Foods

Ook Tyson Foods behoort tot de grootste vleesproducenten ter wereld, met een focus op kip, rundvlees en varkensvlees. Het bedrijf krijgt een score van 30% in de Forest 500-lijst.

ForFarmers

ForFarmers is een internationaal opererende voeronderneming die complete voeroplossingen biedt voor de veehouderij. Het bedrijf gebruikt soja

¹² Greenpeace, Milieudefensie & Harvest, 2024

in hun diervoeders. ForFarmers krijgt een score van 16% in de Forest 500-lijst.

Friesland

FrieslandCampina is een van 's werelds grootste zuivelcoöperaties, met een breed scala aan zuivelproducten. Het bedrijf wordt vermeld in onderzoek van Global Witness rond leveranciers van palmolie met malafide praktijken.¹³ Het bedrijf krijgt een score van 37% in de Forest 500-lijst

Grote spelers in de palmolie-sector

Royal Golden Eagle (RGE)

Royal Golden Eagle is een prominente wereldwijde producent van palmolie en houtpulp. Het is een bedrijvengroep in familiale eigendom, met het hoofdkantoor in Singapore. RGE is actief in de productie en verwerking van palmolie en afgeleide producten, waaronder toepassingen in de voedsel-, oleochemische- en biobrandstoffensectoren; de productie en verwerking van houtpulp; de levering van pulp, papier, cellulose en viscose; en de winning en verwerking van aardgas, evenals energieopwekking.

Verschillende NGO-rapporten hebben recente (tussen 2016 en 2024), grootschalige oppervlaktes ontbossing door palmolie- en houtpulpbedrijven, evenals illegale productie gelinkt aan RGE.¹⁴ In

¹³ Global Witness, 2022

¹⁴ Greenpeace, Milieudefensie, Harvest, 2024

2022 was RGE blootgesteld aan 110.000 hectare ontbossing door export van palmolie uit Indonesië (de grootste palmolie-exporteur ter wereld). Daarmee staat het bedrijf voor dat land op nummer één in termen van blootstelling aan ontbossing, meer dan de rest van de top vijf samen. Dat jaar was ook het eerste na een jarenlange daling, waarin ontbossing in het land terug toenam.¹⁵ Het bedrijf krijgt een score van 31% in de Forest 500-lijst.

RGE maakt gebruik van complexe bedrijfsstructuren, waaronder shellbedrijven en offshore-entiteiten, om eigendom te verbergen en verantwoording te ontwijken. Deze ondoorzichtigheid belemmert de transparantie en bemoeilijkt pogingen om het bedrijf verantwoordelijk te houden voor milieu- en mensenrechtenschendingen.¹⁶

De manier waarop RGE opereert, illustreert hoe bedrijven ondoorzichtige conglomeraatstructuren kunnen gebruiken om onder de radar te blijven. Formele bedrijfsstructuren op basis van erkende moeder-dochterrelaties geven vaak niet het volledige beeld van de controle die dergelijke groepen uitoefenen. Dit komt deels doordat bedrijven die eigendom zijn van verschillende leden van dezelfde familie (zoals bij RGE het geval is), zonder een eenduidige eigendomsstructuur, vaak opereren als meer of minder verenigde conglomeraten. Dit suggereert ook dat sommige groepen die actief zijn in risicosectoren voor ontbossing, proberen hun verantwoordelijkheid te ontlopen door hun banden

¹⁵ TRASE, 2025

¹⁶ RAN, 2024

met bedrijven die zij bezitten of controleren te verbergen. Deze bedrijven veroorzaken ontbossing of andere milieuschade, in strijd met de de publieke engagementen van deze groepen en hun erkende bedrijven om geen bijdrage te leveren aan ontbossing.¹⁷

Wilmar

Wilmar is een grote speler in de agrarische sector, voornamelijk actief in de palmolie-industrie, suiker en granen, en een van de grootste palmolieproducenten ter wereld. Het bedrijf is herhaaldelijk in verband gebracht met ontbossing door palmolie in Zuidoost-Azië.¹⁸ Naast ontbossing zouden er op de plantages ook slechte arbeidsomstandigheden heersen.¹⁹ In 2022 was Wilmar blootgesteld aan 20.000 hectare ontbossing door export van palmolie uit Indonesië.²⁰ Het bedrijf krijgt een score van 39% in de Forest 500-lijst.

Unilever

Unilever is een multinational consumentengoederenbedrijf met een breed scala aan producten, variërend van voedingsmiddelen tot schoonmaakmiddelen en persoonlijke verzorging. Voor veel van deze producten heeft het palmolie nodig. Door aankoop van palmolie in Zuidoost-Azië en

¹⁷ Greenpeace, Milieudefensie & Harvest, 2024

¹⁸ Greenpeace, 2018

¹⁹ Amnesty International, 2016

²⁰ TRASE, 2025

Zuid-Amerika werd het bedrijf in verband gebracht met ontbossing.²¹ Via aankoop van palmolie bij Wilmar werd Unilever ook in verband gebracht met schendingen van arbeidsrechten in Indonesië.²² Het bedrijf krijgt een score van 64% in de Forest 500-lijst.

Grote spelers in de cacaosector

Cacao, het hoofdingrediënt van chocolade, dat ook in veel andere voedselproducten wordt verwerkt, is wereldwijd een belangrijke oorzaak van ontbossing. Voor de EU en België in het bijzonder is het zelfs de belangrijkste bron van geïmporteerde ontbossing.

Barry Callebaut

Barry Callebaut is een van de grootste spelers in de cacao- en chocoladesector, met onder andere aankoop en verhandeling van cacao en verwerking van cacao tot chocolade. Het bedrijf zou illegaal geteelde cacao aankocht hebben uit beschermde gebieden.²³ In 2021 was het via export van cacao blootgesteld aan ontbossing van 160.000 hectare in Ivoorkust en 35.000 hectare in Ecuador.²⁴ Het bedrijf krijgt een score van 44% in de Forest 500-lijst.

²¹ Greenpeace, 2018, Global Witness, 2022, Rainforest Action Network, 2024

²² Amnesty International, 2016

²³ Mighty Earth, 2027

²⁴ TRASE, 2025

Ecom

Ecom is een grote handelaar in koffie, katoen en cacao. Ook Ecom was via export van cacao in 2021 blootgesteld aan 130.000 hectare ontbossing in Ivoorkust.²⁵

²⁵ TRASE, 2025

Annex II

Ontbossing: een verhaal van historische ongelijkheid

Ontbossing en wereldwijde waardeketens

Een term die vaak aan bod komt als het over ontbossing gaat zijn ‘toeleveringsketens’ – de route die een product aflegt van het moment van productie tot verkoop aan de consument of verwerking tot een ander product. De ‘schakels’ doorheen de **keten** zijn de verschillende afnemers bij wie het product langs komt. De term overlapt met het concept van ‘waardeketens’, dat verwijst naar de waarde die wordt toegevoegd aan het product bij elke opeenvolgende schakel.

Neem bijvoorbeeld sojabonen: deze worden eerst geoogst op landbouwgrond en vervolgens opgeslagen in een silo samen met soja van andere producenten. Vandaar worden ze ofwel eerst verwerkt in molens, waar het schroot van de olie wordt gescheiden, ofwel door handelaars rechtstreeks verscheept naar derde landen voor verdere verwerking. Na de verwerking komen de producten in de waardeketens van veevoederbedrijven, die ze verkopen aan boeren om hun vee bij te voeren. Vervolgens wordt het vlees naar slachthuizen gebracht, verwerkt, verpakt en naar supermarkten getransporteerd. De prijs die de consument betaalt voor dit vlees bevat de ‘**waarde**’ die in elk van deze stappen wordt toegevoegd – de kosten en de winst die bij elke stap komen kijken. Deze ketens **verbinden** zo ook de consument in de supermarkt met de boer die de sojabonen produceerde, duizenden kilometers verderop. Ze koppelen de

rechtstreekse en de onrechtstreekse oorzaken van ontbossing.

Gebundelde waardeketens van producten hebben vaak de vorm van een **zandloper**²⁶: de basis wordt gevormd door het grote aantal landbouwers in de vele productielandschappen, verspreid over de wereld. Zij verkopen hun product door aan een kleiner aantal eerste verwerkers of tussenhandelaars. Afhankelijk van het product herhaalt deze stap zich nog enkele keren, om uit te monden bij een van de grote mondiale handelaars of verwerkers – het midden van de zandloper. De concentratie hier is wel degelijk enorm. Voor soja, bijvoorbeeld, wordt vaak verwezen naar de ‘ABCD’-groep, die staat voor de eerste letter van de namen van de vier grootste bedrijven²⁷, die ongeveer driekwart van de wereldwijde handel in soja in handen hebben. Van daaruit waaieren de ketens terug uit naar veel nationale importeurs, verdere verwerkers, groot-handelaars²⁸ en supermarktketens, en uiteindelijk bij de vele miljoenen consumenten. Het kleine aantal spelers in het midden van de zandloper heeft enorm veel invloed op wat er in de rest van de ketens gebeurt.

²⁶ UNIDO, 2006

²⁷ Archer Daniels Midland, Bunge, Cargill en Louis Dreyfus

²⁸ Afhankelijk van het product maken deze vaak deel uit van eenzelfde bedrijvengroep – zo is er binnen de soja-wereld sprake van meer en meer verticale integratie, waarbij de grote handelaars ook meer en meer productie en verwerking in handen nemen. Maar los van eigenaarschap blijft de vorm van de zandloper wel een toepasbare vergelijking.

Met behulp van big data en diepgaande modellering wordt het steeds beter mogelijk om het **complexe kluwen van waardeketens te ontwarren** en import in een land te koppelen aan ontbossing in een bepaald gebied aan de andere kant van de wereld.²⁹ Echter, afhankelijk van het product en de regio van oorsprong of bestemming, zijn de gegevens vaak nog onvolledig. Bovendien is het meest gedetailleerde schaalniveau een gemeente, wat wil zeggen dat er wel inschattingen kunnen worden gemaakt van het ontbossingsrisico (als er in een gemeente veel wordt ontbost dan is de kans groter dat een product afkomstig uit die gemeente ontbossing heeft veroorzaakt), maar geen 1-op-1 aantoonbaar verband.

Onerlijke verdeling doorheen de keten

Een belangrijk punt van de discussies over waardeketens is hoe die waarde – winst of kosten – wordt verdeeld over de verschillende schakels. Meestal is die verdeling heel **onevenwichtig**. De prijs die boeren krijgen voor hun producten is vaak veel te laag. Nochtans leveren zij het basisproduct en nemen ze de grootste risico’s voor hun rekening. Het grootste deel van de waardecreatie en winst binnen de ketens door tussenhandel en verwerking zit vaak veel verder stroomafwaarts – en meer in het Globale Noorden.

²⁹ zie onder andere TRASE en Alaerts et. al, 2023

Die ongelijkheid is in de meeste gevallen **historisch gegroeid** en houdt vaak ook verband met het koloniale verleden. Het basispatroon voor veel van de waardeketens werd toen gelegd. In de kolonies werden grondstoffen goedkoop geproduceerd door sterk onder- of onbetaalde arbeidskrachten (lees: slavernij) en met roofbouw op bos en andere ecosystemen, om daarop verscheept te worden naar Europa door Europese bedrijven voor verdere verwerking. De toegevoegde waarde en winst op verkochte producten bleef voor het overgrote deel bij koloniserende landen, en voedde de industriële groei van Europa.

Voor producten zoals koffie en chocolade verschilt de situatie vandaag de dag nog heel sterk van die honderden jaren geleden. De meeste consumptie en winst op verkoop vindt plaats in Europa en de VS, terwijl miljoenen kleinschalige koffie- en cacao-boeren in tropische gebieden structureel onderbetaald worden. Bovendien blijft de lokale bevolking achter met de meest directe gevolgen van ontbossing.

Verweven met koloniaal verleden

Bossen waren in de kolonies van Europese landen van bijzonder belang vanwege hun waardevolle houtsoorten en andere natuurlijke producten. Ze werden gebruikt voor houtkap, mijnbouw en landbouw, waarbij de lokale bevolking vaak werd onderworpen aan gedwongen arbeid en uitbuiting. Kolonialisme zorgde zo, naast de uitbuiting en menselijke impact, ook voor een eerste grote ontbossingsgolf.

Bij hun aankomst keken kolonisten naar tropische bossen als ‘ongerepte wildernis’. Maar recent onderzoek toont steeds meer aan hoe dat beeld niet klopt. Zo werden grote stukken van het Amazonewoud bewoond met een relatief hoge bevolkingsdichtheid. Dit was toen mogelijk dankzij ingenieus beheerde voedselsystemen in lange-termijnse evenwicht met natuurlijke processen op landschapsschaal. De voornaamste reden waarom deze gebieden lang als onbewoond werden beschouwd, is omdat de bevolking niet ontsnapte aan de enorm hoge sterftcijfers als gevolg van ziektes meegebracht door de Europeanen.

Bestaande lokale en duurzame productiemodellen werden vervangen door het Europees model, met winstmaximalisatie op korte termijn, vaak met monoculturen en plantages. Bossen en andere ecosystemen moesten plaats maken voor de productie van onder andere suiker, katoen en tabak.

Met de verhandeling van die producten werd ook de basis gelegd voor wereldwijde handelsstromen, waarbij grondstoffen uit de gekoloniseerde gebieden werden geëxporteerd naar de industriële centra in Europa. Deze aanvoerlijnen werden gekenmerkt door eenzijdige machtsverhoudingen, waarbij de koloniale machten de prijzen dicteerden en de controle behielden over de productieprocessen. Het is ook hier dat Europese financiële spelers al snel betrokken werden. Met enorme winsten in het vooruitzicht schreven banken leningen uit aan koloniale bedrijven en onderschreven verzoekers de risico's van koloniale ondernemers. Deze systemen van extractie, handel en financiering

legden de fundamenten voor de moderne mondiale economie, waarin voormalige koloniale machten nog steeds een dominante rol spelen.

Ondanks formele dekolonisatie blijven veel voormalige koloniale machten invloed uitoefenen op de economieën van hun voormalige koloniën, vaak via multinationale bedrijven en financiële instituties. Ze blijven betrokken bij de exploitatie van natuurlijke hulpbronnen in gebieden met tropisch bos, waarbij ontbossing een onvermijdelijk gevolg is. In een systeem van voortdurende economische afhankelijkheid blijven voormalige koloniën vaak gedwongen om grondstoffen aan lage prijzen te leveren aan voormalige koloniale machten. Dit model laat weinig ruimte voor investeringen in duurzame productie.

De handelsrelaties tussen voormalige koloniale machten en landen in het mondiale zuiden zijn nog steeds gekenmerkt door onevenwichtigheden. De onderhandelingsmacht ligt vaak in het noorden, waardoor ze gunstige voorwaarden kunnen afdwingen die de belangen van lokale gemeenschappen en het milieu verwaarlozen. Deze machtsdynamieken spelen een cruciale rol bij het in stand houden van toeleveringsketens die ontbossing bevorderen.

Dit gaat ook gepaard met de schending van landen andere rechten van inheemse gemeenschappen die in en rond tropisch bos leven, en die bossen op duurzame wijze beheren en beschermen. Hoewel zij door de wetenschap steeds meer erkend worden als ‘stewards’ van biodiversiteit en klimaat, kunnen zij

die rol onvoldoende waarmaken. Wanneer zij in de weg staan van westerse verdienmodellen, worden ze geïntimideerd, bedreigd, uit hun leefgebied gezet of zelfs vermoord, om plaats te maken voor oprukkende landbouwgrond.

Ondanks de overduidelijke negatieve impact van ontbossing wereldwijd, hebben de bedrijven die verantwoordelijk zijn voor de meeste ontbossing zelden problemen om leningen aan te gaan, obligaties uit te schrijven of verzekeringen af te sluiten. Financiële spelers laten zich leiden door de kortetermijnwinsten die hierbij gemaakt kunnen worden en hebben meestal geen tot nauwelijks beleid om te vermijden dat hun investeringen bijdragen aan ontbossing.

Het relatieve belang van verschillende grondstoffen is sinds het begin van de kolonisering gewijzigd. Voor sommige soorten is ook het productiemodel veranderd: van klein- naar grootschalig. Maar in grote lijnen bleef het systeem door de eeuwen heen – tot op de dag van vandaag – vergelijkbaar. De belangrijkste kenmerken ervan zijn:

- Goedkope arbeidskrachten;
- Externaliteiten die niet worden ingerekend in de kosten (incl. lokale milieu- en sociale impact),
- Landinname en verdringing van lokale bevolking (of erger);
- Enorm onevenwicht tussen de winsten gemaakt in het globale zuiden (via verbouwen, oogsten en

exporteren) en die gemaakt door spelers in het westen (via verwerking en verkoop);

- Concentratie van macht bij een heel beperkt aantal heel grote spelers (zandlopermodel).

Naast een veranderend relatief belang van grondstoffen en hun impact doorheen de tijd (suiker, katoen en tabak vroeger vs. vlees, soja en palmolie nu), zijn er ook verschillen tussen de productiemodellen en waardeketens. Voor dit onderzoek ligt de inhoudelijke focus op landbouwproducten, omdat ze het grootste aandeel van de wereldwijde ontbossing voor zich nemen en – net daarom – onder het toepassingsgebied van de EUDR vallen. Dat neemt niet weg dat de dynamiek voor andere grondstoffen (zoals deze afkomstig uit mijnbouw, zie verder) gelijkaardige kenmerken vertoont en ook een bijzonder negatieve milieu-impact kan hebben. Binnen de landbouwproducten zijn er in termen van het type producent ruwweg twee grote modellen die belangrijke kenmerken van het koloniale systeem met zich meedragen:

- Goedkope arbeidskrachten: productie van koffie, cacao en in mindere mate palmolie in kleinschalige landbouwsystemen, door familiale landbouwbedrijfjes, op percelen van niet veel meer dan een hectare. Landbouwers krijgen van afnemers een veel te lage prijs voor hun producten. Ontbossing gelinkt aan dit systeem is diffuus en verstrengeld in een complexe socio-economische problematiek.
- Plantages en monocultuur: grootschalige productie van soja, palmolie, rundvlees, en in

mindere mate koffie en cacao. Lokale bevolking en bossen moeten maar al te vaak plaatsmaken voor plantages of ondervinden negatieve gevolgen van pesticiden- en watergebruik op enorme schaal.

Financiering kan onmogelijk los worden gezien van dit hele verhaal vandaag en in het verleden. Een bijzonder pijnlijk voorbeeld van het model van roofofbouw, met lokale gevolgen en overzeese winsten, is de zilvermijnbouw in Bolivia tijdens de Spaanse overheersing. Die leverde het nodige kapitaal om de industrialisering in Europa op gang te zetten, maar had direct ook verstrekkende gevolgen op het milieu en een enorme impact op de gemeenschappen rondom de mijn. Banken zijn van bij het begin betrokken in dit verhaal met het financieren van maritiem transport, plantages, verhandelende en verwerkende bedrijven.

Het doorbreken van deze cyclus vereist een holistische benadering die de structurele problemen aanpakt en streeft naar eerlijke handelspraktijken, duurzaamheid en respect voor de rechten van lokale gemeenschappen. Er zijn verschillende dimensies aan dit complexe probleem. In dit onderzoek legden we de focus op bedrijven en de bankensector die hen financiert.

Annex III

BOS+ ondersteuning van bosbeschermers

In **de Chiquitania** in Bolivia ondersteunt BOS+ samen met onze lokale partner APCOB de gemeenschap van Río Blanco. We ondersteunen de implementatie van systemen van boslandbouw, brandpreventie en bosherstel.

Bij de boslandbouw, die aansluit bij landbouwpraktijken die beter bestand zijn tegen klimaatverandering, wordt ingezet op de duurzame oogst van niet-houtige bosproducten van bomen zoals Copaibo en Cusi. De hars van de Copaibo-boom wordt gebruikt in traditionele geneeskunde en cosmetica vanwege de ontstekingsremmende en helende eigenschappen. Olie uit de zaden van de Cusi-boom wordt gebruikt in natuurlijke haar- en huidverzorging vanwege de hydraterende en voedende werking.

Daarnaast worden leden van de gemeenschap getraind in het bewaken van het bos, en de gemeenschap is betrokken bij het opstellen van hun 'levensplannen', die dienen voor de duurzame ontwikkeling van hun leefgebied met een holistische insteek, waarin ook bedreigingen zoals klimaatverandering en bosbranden worden meegenomen.

Deze samenwerking gebeurt dankzij de steun van de Belgische Ontwikkelingssamenwerking (DGD).

De Siekopai, met name de gemeenschappen Remolino en Sewaya, in het Ecuadoriaanse Amazonewoud, worden versterkt door BOS+ en onze lokale partner Yakum. Die ondersteuning richt zich vooral op de bescherming van het bos en het creëren van duurzame economische alternatieven die hun cultuur en de biodiversiteit respecteren. Enkele van de belangrijkste activiteiten zijn:

- **Jonge leiders opleiden:** Jongeren leren hun rechten te verdedigen, terwijl ze de voorouderlijke kennis van hun gemeenschap blijven waarderen.
- **Herbebossing:** In gebieden waar 180 hectare bos werd vernietigd door illegale kap, ondersteunen we herbebossingsprojecten. Een kwekerij met 70 inheemse boomsoorten werd opgezet om zowel ecologisch herstel als culturele tradities te bevorderen.
- **Duurzame productie:** We ondersteunende productie van olie van de Morete-palm, een inheemse soort die in moerasgebieden groeit en extreem rijk is aan vitamine C. Deze olie biedt niet alleen een voedingsrijk alternatief, maar helpt ook om kwetsbare ecosystemen te beschermen.

Deze samenwerking gebeurt dankzij de steun van de Provincie Vlaams Brabant en de Belgische Ontwikkelingssamenwerking (DGD).

The background of the page features a close-up photograph of a wooden fence made of horizontal logs. In the foreground, several large, heart-shaped leaves with prominent white variegation on a green background are visible. The lighting is bright, creating a warm, natural atmosphere. A white diagonal shape is present in the top-left corner of the page.

Dankwoord

Vanzelfsprekend hadden we dit rapport niet kunnen schrijven zonder de steun en expertise van talloze andere individuen en organisaties. Dit zijn er te veel om op te noemen, maar enkele namen mogen niet onvermeld blijven. Remco van Hauwermeiren, Jozef Vandermeulen en Lara Sarcinella hebben een cruciale bijdrage geleverd aan de aanvraag en ontwikkeling van dit project, en de eerste fase van het onderzoek. Ook was de uitvoering van dit project niet mogelijk geweest zonder de financiële steun van 11.11.11 en de Belgische Ontwikkelingssamenwerking. Tenslotte willen we ook partners Yakum in Ecuador en APCOB in Bolivia bedanken voor de ondersteuning in het brengen van het verhaal van de lokale gemeenschappen.

FAIR FIN

In samenwerking met

Vlaanderen
verbeelding werkt

Met dank aan

België
partner in ontwikkeling

Vooruitgangstraat 323/10
1030 Brussel, België
info@fairfin.be
Tel: +32 2 201 07 70
Ondernemingsnr.: 0423.552.973

V.U.: Bram Trachet, Vooruitgangstraat 333/9, 1030 Brussel
Copy: Caroline De Hulsters
Ontwerp: Linh Dong